

Etični potrošnik



JANUAR 22

06

OBLEKA NAREDÍ ČLOVEKA



Naslov: Etični potrošnik – MANJ je več

Avtorji: Živa Kavka Gobbo, Živa Lopatič, Helena Nieboer, Zala Hrastar, Elena Fajt, Mateja Zupan, Petra Frank, Ana Malalan Čeligoj

Predstavljene prakse: Društvo Aktiviraj se, Ekologi brez meja, Zavod Korak naprej, kulturno ekološko društvo Smetumet, Zavod Knof, Anselma

Uredništvo publikacije: Živa Kavka Gobbo

Oblikovanje: www.leparec.si

Glasilo je dostopno v pdf obliki na:

<http://focus.si/publikacija/eticni-potrosnik/>

Izdajatelj: Focus, društvo za sonaraven razvoj

Sedež: Maurerjeva 7, Ljubljana

Pisarna: Trubarjeva 50, Ljubljana

Telefon: 00386 1 515 40 80

info@focus.si

www.focus.si

www.oblekanaredicloveka.si/

www.pravicna-trgovina.si/

<http://ebm.si/>

Glasilo "Etični potrošnik – MANJ je več" je nastalo v okviru projekta "Obleka naredi človeka", ki ga koordinira Pravična trgovina Slovenija.

Zahvala Glasilo je sofinancirano s strani Active Citizens Fund – Slovenija.

Dokument je nastal s podporo Evropske unije. Njegova vsebina je v domeni društva Focus in v nobenem primeru ne odraža mnenja financerja.

Kataložni zapis o publikaciji

(CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID=291663360

ISSN 2536-2550



Partnerji projekta Obleka naredi človeka:

Focus, društvo za sonaraven razvoj se zavzema za družbo, ki živi uravnoteženo življenje znotraj okoljskih in družbenih omejitev ter tako ne spodkopava obstoja življenja na Zemlji. Poslanstvo Focusa je z raziskovanjem, povezovanjem, razkrivanjem in koriščenjem pravnih sredstev izboljševati, spreminjati in popravljati napake sistema ter z ozaveščanjem, oblikovanjem praktičnih rešitev in sooblikovanjem politik nuditi alternative za bolj trajnostno življenje.

Pravična trgovina Slovenija sledi viziji in praksam gibanja za pravično trgovino. Pravična trgovina je »trgovinsko partnerstvo«, ki temelji na dialogu, transparentnosti in spoštovanju in si prizadeva za večjo enakopravnost v mednarodni trgovini. Prispeva k trajnostnemu razvoju s tem, da ponuja boljše pogoje prodaje in zagotavlja pravice marginaliziranih proizvajalcev in delavcev, predvsem iz ekonomsko manj močnih dežel. Pravična trgovina Slovenija se aktivno vključuje v podpiranje proizvajalcev, osveščanje in vodenje kampanj za spremembe v pravilih in praksi konvencionalne mednarodne trgovine.

Ekologi brez meja se zavzemajo za svet brez odpadkov, ki ga skušajo doseči z ozaveščanjem, aktivacijo in predvsem povezovanjem posameznikov, odločevalcev in organizacij. Poslanstvo Ekologov brez meja je odkrivanje novih tem in zagotavljanje podatkov, s katerimi lahko vplivajo na spremembe politik in navad. So mnenjski voditelji na področju odpadkov, ki svoje napore usmerjajo predvsem v preprečevanje nastajanja odpadkov.



Uvodnik

Živa Kavka Gobbo, Focus

Foto: Veronika Šavnik

Leto 2021 je bilo zanimivo z vidika mednarodnih dogovorov na področju trajnostnega tekstila. Evropska komisija je skupaj z nevladnimi organizacijami oblikovala predloge strategije za trajnostni tekstil, ki bi imel manjši negativni vpliv na okolje in bi pozitivno vplival na razmere, v katerih delajo in živijo ljudje, ki so del dobavne verige modne industrije.

- Ali ste vedeli, da za bombaž porabimo več kemikalij kot za katero koli drugo poljščino? Kar 25 % vseh sredstev za zaščito proti škodljivcem in boleznim porabimo za pridelavo bombaža, in to kljub temu, da ta zaseda zgolj 2 % obdelovalnih površin. Bombaž je še vedno najpogostejše uporabljen material za oblačila.
- Ste kdaj poskušali dati na kup 12,3 kg oblačil? To je zajeten kup, ki obenem predstavlja količino oblačil, ki jih vsako leto v povprečju zavrne vsak slovenski državljan. To je nad evropskim povprečjem, ki se giblje okoli 11 kilogramov.
- Ste vedeli, da predstavlja kupovanje oblačil iz druge roke in izmenjevalnic skupaj manj kot 1 % vseh nakupov oblačil? In to kljub spletnim platformam in trgovinam z oblačili iz druge roke, ki jih je vse več.

V Sloveniji smo se povezali akterji, ki delujemo na področju zmanjševanja odpadkov, pravičnih dobavnih verig in okoljevarstva, ter na Vlado RS podali pobudo za znižanje davčnih stopenj za sektor ponovne rabe. Pobuda temelji na dobri praksi iz Švedske. Prepričani smo, da lahko tak ukrep

pospeši razvoj omenjenega sektorja, zlasti zato, ker glavni strošek v tem sektorju ravno strošek dela. Na drugi strani pa ta sektor veliko prispeva k lokalnemu gospodarstvu in vračanju izdelkov v krogotok že porabljenih virov ter zmanjšuje pritisk na rabo novih naravnih virov.

Poleg tega tak ukrep veliko prispeva k zavedanju o dejanskem vplivu naše kulture oblačenja

in potrošnje drugih izdelkov vsakdanje rabe tako na kršenje človekovih pravic po svetu kot na lokalno ter globalno okolje. »Stranski produkt« zniževanja davčnih stopenj na Švedskem je bil ravno porast osveščenosti in povpraševanja po izdelkih ponovne rabe in popravilih.

Ministrstvo za finance RS sicer takim ukrepom ni naklonjeno, saj je po njihovem mnenju to zgolj manjši ukrep na poti proti resnično krožnemu gospodarstvu. Poleg tega trenutna zakonodaja tega ne omogoča. A ob tem si velja zapomniti, da je tudi Evropska komisija prepoznala rigidnost zakonodaje na področju DDV, ki izhaja iz leta 2006. Spremembe evropske zakonodaje, ki bodo omogočale večjo fleksibilnost držav članic in spremembe, ki spodbujajo prehod v trajnostno gospodarstvo, pričakujemo spomladi 2022.

A poleg sistemskih ukrepov, za katere se zavzemamo, moramo dejansko tudi posamezniki in skupnosti razmisliti o svojih potrošniških navadah ter zmanjšati količino novo nakupljenih oblačil in povrniti kulturo oblačenja v okvire, ki so trajnostni. To pomeni nujen odmik od hitre mode.

Znamke hitre mode so namreč veliki krivci za negativne posledice modne industrije. S svojimi prijemi »zelenega zavajanja« skušajo enak sistem – hitro kroženje novih kolekcij, pritisk po večni mladosti – narediti bolj zelen, predvsem s ponudbo in oglaševanjem izdelkov iz

recikliranih materialov in z (včasih sumljivimi) oznakami okolju prijaznega bombaža. A recikliranje je zgolj zadnji korak – prvi je manj nakupovanja, predvsem novih izdelkov.

Zakaj pa je hitra moda problematična?

V bistvu pomeni hitro in poceni narejena oblačila, ki kopirajo trende visoke mode in kjer se kolekcije menjajo zelo pogosto – pri nekaterih znamkah celo vsak teden. Dobički glavnih akterjev so ogromni. A dejstva so zelo problematična.

Po podatkih Programa Združenih narodov za okolje (UNEP) je modna industrija drugi največji globalni porabnik vode. Odgovorna je za 8-10 % globalnih emisij toplogrednih plinov (več kot mednarodni leti in morske trgovske poti skupaj). Pri tem pa vsako leto pristane na smetiščih kar 85 % vseh oblačil!!!

Vrnimo reku »obleka naredi človeka« pravi pomen. Svoje vrednote lahko izražamo tudi s svojo »drugo kožo« – oblačili. Rek »obleka naredi človeka« vsekakor drži, pomembno pa je tudi, na kakšen način človek naredi obleko. Ne sme nam biti vseeno, če so oblačila izdelana v suženjskih razmerah in iz s pesticidi prežetih materialov.

V pričujoči izdaji Etičnega potrošnika predstavljamo alternative, ki v Sloveniji že obstajajo.

Povezali smo se z umetniki in umetnicami, profesoriciami, socialnimi podjetji. Pokukali smo tudi v Burkina Faso. Nismo pa izpustili niti nujno potrebnih predlogov za sistemske spremembe, tako v Sloveniji kot na ravni EU.

Želimo si, da bi vas branje spodbudilo k še večjemu zavedanju o vplivu naših oblek ter k spremembi prakse oblačenja. Stil je pomemben, toliko bolj, če je etičen.

VSEBINA

2 KOLOFON **3** UVODNIK **4** IZMENJAVE OBLAČIL TREND SEDANJOSTI, REŠITEV ZA PRIHODNOST **6** ZAKAJ JE MENI MAR, KAJ DAM NASE IN ZAKAJ BI MORALO BITI TUDI TEBI? **7** IZOBRAŽEVANJA S TRAJNOSTNIM SMEROKAZOM **10** NA POMOČ! IMAM KUP RABLJENIH OBLEK, PA NE VEM, KAM Z NJIMI! **13** SECONDHAND TRGOVINE, UPCYCLING IN IZOBRAŽEVANJE **16** ADIARRA IN ASSETOU **18** ANSELMA **20** ZAKAJ JE POČASI BOLJE? **22** DOLŽNA SKRBNOST V DOBAVNIH VERIGAH **24** ZAKAJ JE NAŠA GARDEROBA PROBLEM? **26** NIŽJA DAVČNA STOPNJA V SEKTORJU PONOVDNE RABE

Izmenjave oblačil

TREND SEDANJOSTI, REŠITEV ZA PRIHODNOST

Helena Nieboer, Ekologi brez meja

Foto: Almedina Meštrovac

POJEM IZMENJAVE DOBRIN SEGA ŽE DALEČ V ZGODOVINO. ŠE PREDEN JE OBSTAJAL DENAR. IN KREDITNE KARTICE. IN POTEM JE Z OBILICO VSEGA MENJAVA SKORAJ ZAMRLA. VSAK JE HOTEL IMETI VSE ZASE. NOVO. KAM NAS JE TO PRIPELJALO VIDIMO VSAK DAN, ČE SE LE OZREMO OKOLI SEBE.

Oblačila so bila še ne tako daleč v preteklosti dokaj draga. Kupovali smo, kar smo rabili, na njih skrbno pazili in jih sproti popravljali. In potem se je skoraj čez noč vse spremenilo. Ko je bombažna majčka, ki je nastala na drugem koncu sveta in se je z njenim nastankom ukvarjala cela veriga ljudi (mimogrede pa še onesnažila nekaj rek in polj s pesticidi, gnojili, barvami in belili), vredna toliko kot kozarec Radenske in rogljiček z marmelado, veš, da je nekaj narobe.

Planet Zemlja se utaplja v rabljenih oblačilih, trgovine pokajo po šivih od vedno novih kolekcij, naše omare so nepregledna kopica oblačil, ki jih morda sploh nismo nikoli oblekli. Na srečo se med nami tudi vedno bolj prebujata zavest oz. zavedanje, da moramo nekaj storiti danes, da ohranimo planet zdrav in z njim tudi zdravje nas samih.

Etični potrošnik je postal izbirčen. Hoče vedeti, kako so bila njegova oblačila narejena in kje. Hoče kakovostne materiale brez strupenih primesi. Hoče pravično plačilo za delavce, ki so njegovo oblačilo naredili. Hoče spremembe. Na bolje.

Ena od vse bolj zanimivih in priljubljenih rešitev so postale izmenjave rabljenih oblačil. Posloviti se od kosa garderobe, ki ga ne nosiš več in ga ponuditi nekomu drugemu, ki ga bo vesel, je odlična ideja. Ponovna uporaba oblačil ima več pozitivnih vidikov – poleg okoljskih (preprečevanje odpadkov, pritisk na zmanjševanje proizvodnje novih oblačil in s tem manjši vpliv na okolje) tudi zdravstveni (že rabljena oblačila so bila večkrat oprana in zaradi tega vsebujejo manj potencialno škodljivih snovi) in ne nazadnje tudi socialni. Izmenjave oblačil so tudi družabni dogodek, kjer se srečujejo ljudje, ki jih družijo enak ali vsaj podoben življenjski nazor.

Ekologi brez meja smo prve izmenjave oblačil organizirali pred desetimi leti. Spomin na prve korake je prav zanimiv. Mali, temačen prostor nam je za nekaj ur na mesec odstopila prijazna



kavarna. Nas, ki smo dogodke organizirali, je bilo običajno več kot obiskovalcev. Pa še ti so bili bolj tihi in sramežljivi. Ja, menjati oblačila je bilo skoraj tako, kot da si javno priznal, da si jih ne moreš kupiti. Potrebno je bilo veliko časa, še več vztrajnosti, obveščanja, ozaveščanja in izobraževanja, da so se ti tabuji začeli rušiti. Danes bi si upali trditi, da je izmenjava oblačil postala trend. Sicer je še vedno očitno, da se s tem bolj ukvarjajo ženske. Moških je vedno bolj za vzorec, a je to verjetno povezano tudi siceršnjimi razlikami v nakupovalnih navadah in odnosom do oblačil.

Opazili smo tudi, da je kakovost ponujenih oblačil začela upadati. To sicer ne preseneča, ker je to posledica slabše kakovosti novih oblačil, ki že po nekaj pranjih izgubijo obliko, se sperejo ali na splošno dajejo videz, da so ponošena.

Vseeno pa si želimo, da bi se izmenjave širile v vse več slovenskih krajev. Organizacija izmenjav oblačil se na prvi pogled zdi enostavna, a je v ozadju potrebno kar precej

priprav, logistike, podpore in obveščanja. Predvsem zaradi pomanjkanja slednjega je obiskovalcev na prvih izmenjavah zelo malo in to je marsikaterega dobrovoljnega in navdušenega organizatorja spravilo v obup ali malodušje in so odnehali. Treba je biti vztrajen in dati ljudem čas, da se privadijo ali celo zberejo pogum.

Sami smo bili priče celi vrsti zagat, v katerih smo se znašli (od tega, da so nam obiskovalci nosili prevelike količine oblačil in ob koncu nismo vedeli, kam z ostankom, da smo imeli premalo stroge kriterije za sprejem in so nas zasuli s poškodovanimi ali preveč izrabljenimi oblačili itd.). Svoje izkušnje smo zbrali in strnili v brezplačen priročnik za organizatorje izmenjav, da se njim (vam) ne bo potrebno spotikati ob nepotrebne ovire. Sicer pa smo v osmih letih Tekstilnice doživeli veliko lepih zgodb, spletki nenavadna prijateljstva in se včasih od srca nasmejali. Morda pa poleg priročnika kdaj nastane tudi knjiga kratkih zgodb.

Zakaj je meni mar, kaj dam nase in zakaj bi moralo biti tudi tebi?

Morja Zala, Zala Hrastar

Premišljuje in ne vem, kako zapisati vse kar mi roji po glavi. Vem, zakaj je meni pomembno kaj dam nase, mogoče bi bilo lahko zaradi podobnih razlogov mar tudi tebi, ki prebiraš te besede. Včasih namreč nekoliko težje zberem svoje misli. Mogoče tudi zato, ker se ustrašim, da če nisem na nekem področju vedno 110% takšna, kot bi od mene kdo drug pričakoval, se nočem izpostavljati in svetovati, če se imam še sama toliko za naučiti. Že dolga leta se ukvarjam z modno in tekstilno industrijo, kjer spoznavam njene krivice, zato se mi zdi, da ti lahko nekaj malega dam, če mi prisluhneš. Ko prenehaš v svojih dejanjih obsojati samega sebe, si daš možnost, da se mogoče nekaj malega novega naučiš, razširiš svoj pogled in mogoče celo jutri namesto v trgovino s hitro modo raje narediš par korakov v hrib in si za 45 min spočiješ oči nad mestom. Mogoče spoznaš, da je v tvoji tri leta stari srajčki in maminem puloverju prav tako lepo toplo, če ne celo bolj, kot pa v vseh s kemikalijami prežetih kosih iz trgovin hitre mode.

Pred pol leta sem naletela na hierarhično piramido nakupovanja potrebščin na bolj naravi prijazen način. Opominja nas, da je najpomembnejše to, da vedno najprej pogledamo med svoje domače police in škatle, kaj imamo, kar je še popolnoma uporabno ali pa je potrebno le kakšnih manjših kreativnih popravkov. Drobne napake lahko z malo volje in časa popravimo kar sami.

Ob ustvarjanju se čas za trenutek upočasni, lahko zadihaš in svojo domišljijo preneseš iz imaginarnega v otipljivi svet. S svojimi spretnimi prsti ustvariš nekaj drugačnega, povsem svojega. Ko tako ustvarjam sama, se počutim veliko bolj samozavestno in ponosno nase; izdelkom vnesem novo dušo, življenje. Postanejo še bolj osebna, ljuba in prijetna. S tem pa se zavedam tudi, da nisem podpirala izkoriščanja delavcev v tretjem svetu, ter onesnaževala vode in zraka za ves transport in procese obdelave materialov s kemikalijami, ki slabo vplivajo na našo kožo in splošno zdravje.

Razumem, da včasih vsega ne moremo narediti sami, a lahko zato poiščemo nekoga v domačem okolju, ki to zna in hkrati podpremo še lokalne posameznike.

Ena od možnosti (za bolj trajnostno vedenje) je tudi ta, da če iščemo kakšen specifičen izdelek, ki ga sami ne bomo pogosto potrebovali, lahko za izposoj vprašamo svoje prijatelje ali znance. Le ti so samo en klic stran, obenem pa lahko dobiš še prijeten klepet ob kavi in se izogneš stresu ob pregledovanju vseh mogočih trgovin.

Kaj pa če bi s prijatelji organizirali izmenjevalnico oblačil, se podružili in malo osvežili svoje garderobne omare? Prijetno s koristnim, bi dejala moja mami.



V Sloveniji se počasi, a vztrajno krepi krog trgovin z oblačili iz druge roke, kjer zagotovo najdeš tudi kakšen krasen kos zase. Ko med obešalniki pregleduješ ponujeno, lahko naletiš na prave zaklade. Mogoče pa spoznaš še kakšnega novega prijatelja, saj tja zahajajo posamezniki s podobnimi vrednotami. Podobno zgodbo sem namreč doživela tudi sama, ko sem pred štirimi leti spoznala prikupno Norvežanko. Obe sva se zagledali v isti kos oblačila, ki ga je na koncu kupila ona, saj ji je veliko bolj pristajal. Tudi kasneje sva se za čas njene izmenjave v Ljubljani še nekajkrat dobile na kosilu in še danes ostaja v stikih.

Če ti je pomembno, da podpiraš lokalne posameznike in posameznice in imaš tudi finančno možnost le-tega, si lahko kakšen kos naročiš tudi pri samostojnih ustvarjalcih, ki ponujajo okolju in tebi prijaznejše izdelke; bodisi narejene iz certificiranih materialov, bodisi predelane iz odpadnih materialov. S svojim nakupom namreč tudi podpreš domače znanje in trud. Škoda bi bilo, da bi šle kreativne tradicionalne tehnike v pozabo, zato hvala vsem, ki se trudijo ohraniti znanja in veščine naših dedkov in babic.

Kadar nobena od prej omenjenih idej ne pride v poštev, ti priporočam, da narediš raziskavo kvalitetenih ponudb in raje kupiš izdelek z malo višjo ceno, ki ti bo služil dlje časa. Cena izdelka pa pravzaprav ni vedno pogojena s kvaliteto. Tukaj spet nastopi tvoja odgovornost do ravnanja z izdelki. Le ti so seveda namenjeni temu, da se jih uporablja, ne da postaneš njihov suženj (v smislu, 'da se ja kaj ne zgodi moji novi srajci za katero sem dal toliko in toliko denarja'). Kar lahko zagotovo naredi vsak posameznik za doprinos k bolj trajnostnemu okolju je zmanjšanje količine pranj (ni ti treba po vsaki nošnji izdelka oprati, če ga res nisi umazal) in znižanje temperature pranja. Za daljšo življenjsko dobo oblačil je pomembno tudi pravilno hranjenje le teh v omari (npr. pletenin ne smemo obešati na obešalnik, saj se se le te raztegnejo).

Trendi se spreminjajo, a tvoj stil ostaja. Stil namreč gradimo z leti, s svojo osebnostno rastjo in doumevanjem sveta, dogajanja. Lahko je tvoj stil tudi to, da nimaš specifično določenega stila. A je to v resnici sploh zares pomembno?. Najbolj pomembno je, da se sam dobro počutiš v svojih oblačilih, brez da živiš pod pritiski širše množice, ki narekuje kaj bi moral nositi, da boš sprejet v družbi. Tudi če nisi oblečen po najnovejši modi, bo vse ok. Ne samo ok, vse bo tisočkrat boljše. Boljši bomo, ko bomo živel bolj vzdržno in bomo premišljeni v svojih nakupih, ko bomo zmanjšali potrošnjo in kupovali kvalitetnejše. Ko si bomo med seboj pomagali, izmenjevali, gradili na skupnosti in živel v sožitju z naravo. Stopimo skupaj za lepši in boljši danes, jutri.

Izobraževanje

S TRAJNOSTNIM SMEROKAZOM

Elena Fajt

ŽIVIMO V ČASU, KO SE CELOTEN SVET DRASTIČNO SPREMINJA. V TEM TOKU JE TUDI SVETOVNA MODNA INDUSTRIJA, KI ZAGOTAVLJA PREŽIVETJE VEČ KOT 50 MILIJONOM LJUDI, OBENEM PA USTVARJA ŠTEVILNE OKOLJSKE, DRUŽBENE IN EKONOMSKE PROBLEME.

Izobraževalni programi na področju oblikovanja tekstilij in oblačil se kot odgovor na alarmantno stanje hitre modne industrije in množične proizvodnje oblačil brez dodane vrednosti vse bolj usmerjajo v trajnostne vsebine. Trenutno stanje v modni industriji zahteva dodaten premislek in nove modele izobraževanja. Razvijajo se nova znanja in prakse, ki mlade generacije usmerjajo v bolj odgovorne in sočutne odnose, povezave z okoljem in ljudmi.



Trenutno stanje v modni industriji zahteva dodaten premislek in nove modele izobraževanja.

ekološka, trajnostna, lokalno proizvedena oblačila, pravično trgovino ter naraščajoči pomen neodvisnih, socialno angažiranih kreativnih industrij. V nadaljevanju smo trajnostne pristope vključevali v kreativne procese pri mnogih predmetih in projektih. V projekt, ki smo ga naslovili Perpetuum – latinska sopomenka za trajnost – (2013/2014), so študenti vtkali svoja razmišljanja o okolju prijaznih metodah in konceptih, inovativnih tehnikah in tehnologijah ter etičnosti in odgovornosti.

Pomen povezovanja tradicionalnih ročnih tehnik in sodobne tehnologije je bila osrednja tema projekta Ročne tehnologije (2016/2017). Izdelki študentov so dokazali, da tradicionalna ročna dela ponujajo izjemne možnosti za oblikovanje in različne modifikacije v nove, modernejše oblike. Z uporabo tradicionalnih ročnih tehnik, kot so vezenje, prepletanje, pletenje, kvačkanje, prešivanje, gubanje, polstenje, sitotisk in ročno slikanje blaga, so izpostavili pozornost pri izdelavi, ki v nasprotju s hitro avtomatizirano proizvodnjo oblačil daje oblačilom dodano vrednost.

Polje raziskovanja in kreativnega izražanja v projektu KO-LAB (2018/2019) je bilo sodelovanje, ki v sodobni

Mednarodni raziskovalni projekt Edufashion (2009–2011), v katerem so sodelovali mentorji in študenti Katedre za oblikovanje tekstilij in oblačil NTF, je bil prvi celovit korak v smeri trajnosti na tem področju. Projekt je spodbujal alternativne pristope k modi skozi učno okolje, ki upošteva

modi postaja vse pomembnejše. V kolekcijah oblačil in tekstilijah so študenti povezovali različna področja, odpirali nove teme ter sodelovali medgeneracijsko, z lokalnimi skupnostmi, z različnimi proizvajalci in rokodelci, z institucijami in društvi, s študenti drugih fakultet, s prijatelji, sorodniki, umetniki in sami med seboj. V projektih so se znanja in izkušnje pretakale obojestransko, vsako sodelovanje je prineslo nekaj novega in pozitivnega za vse sodelujoče.

V projektu Re-Olimpija (2020/2021) so študenti izhajali iz zaloge manjših serij neuporabljenih športnih oblačil za košarkarje kluba Olimpija, ki so specifična po kakovosti, barvah in proporcih, ter jih predelovali v nova oblačila, pri tem pa razvijali nove vizije oblačenja. V projektu je

Izdelki študentov so dokazali, da tradicionalna ročna dela ponujajo izjemne možnosti za oblikovanje in različne modifikacije v nove, modernejše oblike.

Pomembno je, da se mladi zavedajo trenutne problematike v tekstilni in oblačilni industriji ter različnih možnosti reševanja le-te, ki jih ponujajo prav trajnostni pristopi. Na Katedri za oblikovanje tekstilij in oblačil Naravoslovnotehniške fakultete (NTF) že vrsto let usmerjamo študij v krepitev trajnostnih vsebin in pristopov ter kritičnega razmišljanja. V tem času so nastali številni projekti, v katerih študenti prevprašujejo sodobno modo in njene posledice, obenem pa ustvarjajo alternative. Njihove trajnostne rešitve vključujejo različne pristope in strategije: od oblikovanja za dolgo življenjsko dobo, upcikliranja, preoblikovanja, pouporabe, oblikovanja brez odpadkov, večfunkcionalnosti in uporabe ekoloških materialov do vključevanja ročnega dela, novih tehnologij, transparentnosti, inkluzivnosti, sodelovanja, etičnosti ...



Larisa Šolar



Maja Okšnar

Lanskoletni projekt Re-de-fi-ni pa je študente nagovarjal k premisleku obstoječega ter jih vzpodbudil, da so postavljali nova merila v pristopih k oblikovanju, v namenih in ciljih. Študenti so v inovativnih kreativnih redefinicijah, ki so vključevale materiale, vire, možnosti, načine, metode, kontekste in prezentacije, predstavili nove rešitve in nove možnosti v modnem oblikovanju.

Izobraževanje je
vzvod družbenih,
kulturnih in gospo-
darskih sprememb.

Polje raziskovanja in kreativnega izražanja v projektu KO-LAB (2018/2019) je bilo sodelovanje, ki v sodobni modi postaja vse pomembnejše.



NA POMOČ!

IMAM KUP RABLJENIH OBLEK, PA NE VEM, KAM Z NJIMI!

Helena Nieboer, Ekologi brez meja

Ker v povprečju odvržemo 12,3 kg oblačil na leto, se je potrebno vprašati, kam z njimi, ko jih ne nosimo več. Preden oblačilo postane odpadke, je veliko drugih možnosti. Najprej se bomo posvetili dobro ohranjenim oblačilom, ki smo se jim odpovedali zgolj za to, ker nam niso več prav, smo se jih naveličali ali se ne ujemajo več z našim stilom oblačenja. To so torej oblačila, ki jih lahko nekdo drug takoj obleče in jih ni treba prej prati, krpiti, popravljati zadrž ali šivati gumbov.

PRODAJA NA SPLETU

Ta način zahteva nekaj priprav in seveda časa. Oblačila je treba fotografirati, jih ovrednotiti in objaviti, čemur sledi komunikacija s potencialnimi kupci ter ob uspešni prodaji tudi pakiranje in pošiljanje.

Prodaja je možna tako na spletnih platformah, kot sta npr. Bolha ali Ishopic, v spletnih trgovinah z rabljenimi oblačili (npr. Moja tvoja omara, Dajadaja, Moj butik) ali v skupinah na družbenih omrežjih, ki prodajajo ali izmenjujejo oblačila za odrasle ali otroke.

IZMENJAVA OBLAČIL

Izmenjave oblačil in posledično nošenje oblačil iz druge roke ni več tabu, ampak (skoraj) trend. V zadnjih letih se z organizacijo takšnih dogodkov ukvarja vse več društev. Ekologi brez meja smo 7 let razveseljevali prebivalce Ljubljane z organizacijo Tekstilnice. Izkušnje smo zbrali v priročniku za organizacijo izmenjav oblačil, ki je na voljo vsem, ki bi radi tovrstne dogodke organizirali v svojem kraju, pa ne vedo, kako se tega lotiti. Oblačila pa lahko menjate tudi v krogu prijateljic in prijateljev, širše družine, sosedov ali pa sami postanete pobudnik in organizirate izmenjevalnico v okviru svojega podjetja ali šole.

DONACIJE HUMANITARNIM ORGANIZACIJAM

Oblačila in hišni tekstil lahko doniramo organizacijam, ki skrbijo za ljudi v stiski. Navedli bomo nekaj najbolj poznanih, ki imajo tradicijo in relativno dobro razvejano mrežo zbirnih mest. Prav za vsako od njih pa velja prvo in najvažnejše pravilo: prinesite dobro ohranjena oblačila, ki jih lahko uporabniki oblečejo, ne

da bi jih morali prej prati in popravljati. Ljudje, ki so v stiski in rabijo vašo pomoč, so tudi radi lepo oblečeni.

Rdeči križ Slovenije Ima razvejano mrežo po vsej državi. Na spletni strani www.rks.si/sl/Lokacije_RKS/ najdete lokacije, kontakte in ponekod tudi uradne ure.

Karitas ne more dati splošnega napotka, kaj potrebujejo, saj se potrebe ves čas spreminjajo. Zato svetujejo, da jih prej pokličete in se dogovorite o podrobnostih. Tudi oni pa posebej poudarjajo, kako pomembno je, da so oblačila lepo ohranjena in čista.

Kralji ulice nudijo pomoč brezdomcem na več načinov, eden od teh je tudi zagotavljanje primernih oblačil. Oblačila lahko oddate v Dnevni center na Pražakovi 6 v Ljubljani, vendar svetujejo, da prej pokličete na 059 022 503. Ker so njihovi uporabniki večinoma moški, so posebej zaželena različna oblačila za moške (tudi spodnje perilo in nogavice). Največje povpraševanje je v jesenskem in zimskem času, ko je potreba po toplih oblačilih velika.

Materinski domovi in varne hiše v glavnem ne potrebujejo večjih količin in nimajo na voljo prostorov za skladiščenje. Sprotno, nujne potrebe rešujejo s pomočjo Rdečega križa. Zato samo občasno sprejemajo donacije kolektivov, ki organizirajo interno zbiralo akcijo. Seveda pa jih lahko tudi pokličete in preverite.

PREDELAVA V NOVE IZDELKE

V Sloveniji je kar nekaj posameznikov in organizacij, ki so videli poslovno priložnost v predelavi rabljenega tekstila v povsem nove, unikatne izdelke.

OBLEKA
NAREDI
ČLOVEKA

V SLOVENIJI (2019) ZAVRŽEMO



25.079
TON

OZ.



12.3
KG

OBLAČIL NA PREBIVALCA.



MANJKAJOČI GUMBI, LUKNJE, MADEŽI,
KI SE JIH NE DA ODSTRANITI

OD SKUPNO 938 NAVEDB JIH JE

24,3 %

povezanih z omembo redkejšega kupovanja
oziroma nakupa manj oblačil.



A ŠE VEDNO SE PREMALO ODLOČAMO
ZA IZPOSOJO IN PONOVRNO UPORABO.

1. Kulturno umetniško društvo Smetumet – objavlja se-zname stvari, ki jih trenutno zbirajo. Lahko pa jih tudi pokličete in preverite, ali bi vseeno potrebovali nekaj, kar imate vi.
2. Ropotarnica Maribor sprejema v glavnem jeans in zavese za izdelavo novih izdelkov. Večjih količin materiala ne sprejemajo. Če imate kakšen posebno zanimiv lep kos, pa ga bodo z veseljem sprejeli in mu namenili novo življenje.
3. Destilator je nastal na pobudo Maje Modrijan, ki je zadnji šoping oblačil opravila leta 2001. Morda bodo prav vaši kosi oblačil nekoč dobili novo podobo. Podrobnejše informacije o vrstah materialov in oblačil ter kam in kako jih oddate, vam bo razkril obisk spletne strani.
4. Reinkarnika je trgovina z oblačili iz druge roke v Kobaridu. Prinesete jim lahko lepo ohranjena, zanimiva vintage oblačila, ki vam jih bodo na vašo željo predelali ali pa jih podarite njim, in si prislužite »znamkico«, ki vam prinese popust za nakup oblačila.
5. RE.DO sta ustvarjalki Petra Doljak in Urška Skumavc, ki domujeta na Obali. Iz rabljenih oblačil in drugih odpadnih materialov izdelujeta unikatne izdelke. Za svoje delo potrebuje kakovostne materiale, raje kot mešanice materialov iščeta čisto volno, lan ali bombaž. Za prevzem oz. dostavo se predhodno dogovorite po telefonu.



CENTRI PONOVNE UPORABE

Po Sloveniji je že cela mreža tovrstnih centrov, kamor lahko poleg oblačil prinesete tudi druge predmete, namenjene ponovni uporabi. Na spletnem portalu Manj je več, boste našli celoten nabor centrov ponovne uporabe s povezavami do njihovih spletnih strani. Čisto preprosto je – kliknite na Karta mojstrov in vpišite v iskalnik »ponovna uporaba«.

ZAVETIŠČA ZA ŽIVALI

Zbirajo hišni tekstil (brisače, rjuhe, odeje). Na spletni strani www.mrpet.si/zavetisca-in-drustva-s-147.aspx boste našli večino zavetišč v državi in kontakte.

ZABOJNIKI ZA TEKSTIL

Če se nimate časa ali volje ukvarjati s prej naštetimi možnostmi, lahko oblačila, pospravljena v dobro zaprte vreče, oddate v zabojnike za tekstil. V Sloveniji postavlja

zabojnike več zbiralcev. Oblačila in drug tekstil, zbran v zabojnikih, je namenjen tako prodaji za trgovine z oblačili iz druge roke, kot tudi predelavi (v tekstilne krpe in delno za avtomobilsko, papirno in tekstilno industrijo). Najbolj znana je Humana, ki ima tudi najbolj razvejano mrežo zabojnikov. Omenimo še Tekstilko in seveda zabojnike za tekstil v zbirnih centrih komunalnih podjetij. Ker se lokacije zabojnikov

pogosto spreminjajo, boste najbolj zanesljive informacije o možnostih oddaje rabljenega tekstila dobili pri komunalnem podjetju, ki skrbi za vašo občino.

Če so vam na koncu ostala oblačila ali drugi tekstil poškodovana do te mere, da jih je nemogoče uporabiti za karkoli od prej naštetega in niti za krpe v lastnem gospodinjstvu ali polnila za "pliskote", ostaja samo še zabojnik za mešane odpadke. Verjamemo pa, da je tega zelo malo. Večji del ste z malo truda, inovativnosti in dobre volje rešili pred deponijo ali sežigalnico. Hvala!

SICER JE OPAZITI MOČAN TREND
POZITIVNO NARAVNANIH SPREMENB
NAKUPOVALNIH NAVAD



anketirancev je navedlo vsaj
eno pozitivno spremembo



0,62 % PRODANIH RABLJENIH OBLAČIL
v primerjavi s prodajo novih oblačil.

0,12 % IZPOSOJENIH OBLAČIL
v primerjavi s prodajo novih oblačil.

VEČINOMA PA ŠE VEDNO KUPUJEMO POCENI
IN MANJ KAKOVOSTNA OBLAČILA IZ
KITajsKE IN BANGLADEŠA



PO ENI STRANI IZVAŽAMO KAKOVOSTNE
IZDELKE, PO DRUGI STRANI PA UVAŽAMO
NIZKOKAKOVOSTNE.

ČEPRAV SMO V SLOVENIJI V
LETU 2019 PROIZVEDLI

24. **000,000**
KOSOV OBLAČIL



POSAMEZNIKI SMO O EKOLOŠKIH CERTIFIKATIH
SLABO INFORMIRANI, ZATO JIM NE ZAUPAMO IN
ZATO NE OPRAVIČUJEJO VIŠJE CENE OBLAČIL.
POSLEDICA JE, DA SE ZA NAKUP OBLAČIL S
CERTIFIKATI ODLOČAMO REDKEJE.

trgovine, upcycling in izobraževanje

ALI ZGODBA O TEM, KAKO SOCIALNA PODJETJA REŠUJEJO PROBLEM ODPADNEGA TEKSTILA

Mateja Zupan

Foto: Almedina Meštrovac

Pojem socialno podjetništvo je v zadnjih časih precej razširjen, čeprav se mi zdi, da njegova definicija ni dobro poznana. Gre za obliko podjetništva, ki s svojimi storitvami oz. proizvodi pripomorejo reševati različne družbene probleme. Takšna podjetja lahko s svojimi aktivnostmi med drugim pomagajo pri okoljskih ali pa socialnih problemih, saj velikokrat zagotavljajo delo ranljivejšim skupinam prebivalcem. Najbolj prepoznavno načelo, ki povezuje socialna podjetja, je zagotovo nepridobitnost, kar pomeni, da se presežna sredstva vlagajo nazaj v podjetje, saj ne posluje z namenom čim večjega zaslužka. Eden od pomembnih okoljskih problemov, ki ga v sklopu projekta Obleka naredi človeka členimo, je problematika odpadnega tekstila. Razširjetnost hitre mode ne prispeva le k prevelikim količinam odpadkov, ampak tudi h kršenju človekovih pravic delavcev, ki so vpleteni v proces izdelave oblačil. In super novica je, da je v Sloveniji že kar nekaj socialnih podjetij, ki želijo ljudem približati pomen in prednosti oblačil (in drugih predmetov) iz druge roke ali pa iz rabljenega tekstila ustvarjajo nove izdelke. Skupni cilj vseh je, da bi s skupnimi močmi prišli do manjših količin tekstilnih odpadkov. Idej je ogromno, pa jih spoznajmo nekaj.

Zložljiva vrečka - Jagoda

Vir: arhiv Smetumet



DRUŠTVO AKTIVIRAJ SE

V sklopu društva v Mariboru že več kot 10 let uspešno deluje Ropotarnica, središče ponovne uporabe, kjer zbirajo in obnavljajo rabljene predmete z namenom prodaje naprej. Njihov glavni cilj je odsluženim predmetom podariti novo priložnost. Naknadno so odprli tudi alternativno veleblagovnico Smetko, kjer so med drugim začeli prodajati izdelke iz lastne blagovne znamke 100%R in tako predmetom iz Ropotarnice, ki niso dobili nove kupca, dali nov videz. Pridne roke so iz rabljenega tekstila in ostalih materialov začele izdelovati čisto nove in unikatne produkte, s katerimi so želeli spodbuditi družbeno odgovorno nakupovanje. Smetka je na žalost lansko leto zaradi ukrepov epidemije zaprla svoja vrata, a so njihovi izdelki še vedno na voljo v spletni trgovini Ropotarnice ter v Pravični trgovini 3MUHE v Ljubljani in ARTmijeMAR destinacijski trgovini v Mariboru.

Predsednica društva Jasna Beršnjak pravi, da se je od ustanovitve društva do danes veliko spremenilo. Ozaveščenost med prebivalstvom je večja in nakup iz druge roke je postal vsakdanjost. Rabljenega tekstila ne dobivajo več toliko kot pred leti, pa tudi kvaliteta le-tega je vedno slabša, zaradi česar so ga tudi sami primorani odvažati v zbirne centre, saj ni primeren za nadaljnjo prodajo. Sicer ocenjujejo, da se količina prodanega rabljenega tekstila skozi leta ne spreminja. Po njenem mnenju v Mariboru v večini ne kupujejo rabljenih oblačil zaradi ozaveščenosti ali drugih ekoloških nagibov, temveč zaradi ugodnih cen, pa ker so oblačila nekaj posebnega. Tako ima kupec občutek, da je opravil dober nakup. Kupci so v večini iz lokalnega okolja, pri čemer prevladuje nežnejši spol.

Društvo z vsemi svojimi aktivnostmi skrbi za izobraževanje ljudi o ponovni uporabi in življenju z manj odpadki, saj redno organizirajo različna predavanja in delavnice za širšo populacijo. Na zadnji so izdelovali vetrne zvončke iz odpadnih materialov, res super ideja. Da ne zamudite vseh novosti, ki jih pripravljajo pa priporočam, da jim pofočkate na njihovi facebook strani.

ZAVOD KORAK NAPREJ

V prekmurski prestolnici najdemo socialno podjetje, ki prav tako uspešno deluje na področju prodaje tekstila iz druge roke. V njihovi trgovini v središču Murske Sobote (imajo

*Utrinek iz delavnice ponovne uporabe
starega jeansa in odpadnih majic
Vir: ropotarnica.org*

tudi spletno trgovino) najdete različne izdelke, so pa specializirani za prodajo rabljenih otroških oblačil in opreme. Prav otroška oblačila gredo dobro v promet. Dobijo pa tudi veliko povpraševanja po predelavi oblačil, kar je po njihovem mnenju blizu predvsem mladostnikom.

Ne le, da pri njih lahko potrošniki po ugodnih cenah dobijo res lepo ohranjene izdelke, hkrati lahko prinesejo tudi svoje. S tem ubijemo dve muhi na en mah – svojim oblačilom najdemo drugega lastnika in hkrati osvežimo svojo garderobo. Ker tudi pri njih kakšni kosi ostajajo in ne dobijo novega lastnika, jih v šivalnici spremenijo npr. v igračke, modne dodatke in zadnje čase naše stalne sopoltnice pralne maske. Tudi v Korak naprej niso pozabili na izobraževanje svoje okolice, saj redno delijo svoje znanje in izkušnje o ponovni uporabi in socialnem podjetništvu. Radi se povezujejo tudi z ostalimi organizacijami in posamezniki. Eden najbolj odmevnih projektov je zagotovo modna revija FOOTKA, ki so jo leta 2017 skupaj s Pionirskim domom organizirali v Ljubljani. Na

dogodku so otroci predstavljali oblačila, v celoti narejena iz predelanih materialov. Ne le, da so bili navdušeni otroci, ki so nosili te čudovite izvirne kose, tudi publika je zelo toplotno sprejela kreativnost in navdih za lepši jutri. Prihodnje leto načrtujejo prav posebno modno revijo, saj bodo obeležili 10. letnico delovanja.

Ustanoviteljica zavoda Lea Cipot pravi, da v letih njihovega delovanja prav tako niso opazili posebnega porasta prodaje rabljenih oblačil, saj izvirajo iz regije, kjer se ljudje še vedno ukvarjajo s statusnim simbolom. Z ozaveščanjem o ponovni uporabi pa so pripomogli k temu, da je v okolju manj odpadkov, njihova baza strank pa je vsako leto večja. Super je, da lahko s prodajo preko spleta dostopajo do strank po vsej Sloveniji. Glede socialnega podjetništva je mnenja, da še ni dovolj razvito, niti dovolj prepoznavno, saj jih ljudje enačijo z humanitarnimi organizacijami. S sredstvi, ki jih imajo na voljo, sami premalo uspejo narediti za dober marketing, zato si želijo, da bi na tem področju država naredila več dela.

KULTURNO EKOLOŠKO DRUŠTVO SMETUMET

Uspešen tandem se predstavlja kot spoj osveščevalne dejavnosti, aktivizma in podjetništva. Ne le da opozarjajo na problematiko odpadnega tekstila, razstavljajo, predavajo na temo odpadkov, se aktivno zavzemajo za spremembe, ampak tudi proizvajajo in prodajajo izdelke iz odpadnih materialov, ki so rezultat vsega tega, o čemer govorijo. Izdelki so vsaj 90 % iz odpadnih materialov, novi so le sukanci, okovje, zadrge ipd.

Smetumet je zelo prepoznaven predvsem po izdelavi torb, nahrbtnikov in vrečk iz odpadnih materialov. Ste že slišali za zaves(t)ne vrečke? Kot že ime pove gre za vrečke iz zaves, ki nam vzbujajo zavest, da jim damo prednost pred plastičnimi vrečkami za enkratno uporabo. Super ideja so tudi jagode, vrečke narejene iz reklamnih zastav. Ne le, da so unikatne, tudi zelo praktične so. V torbici zavzamejo zelo malo prostora, ko jih damo narazen pa lahko v njih prinesemo marsikaj domov.

Vse se je začelo leta 2007 s polomljeno zeleno marelo, ki jo je Maja Rijavec, ena izmed predstavnic društva, predelala v vrečko. V tistem času se je tudi nekaj drugih somišljenic, vsaka iz svojega zornega polja, lotila oblikovanja izdelkov iz odpadnih materialov. Ko so se združile in osnovale Smetumet, so začele s prvimi razstavami in z reciklažnimi delavnicami. Prvi Smetumet izdelki iz odpadkov so bile prav zložljive nakupovalne vrečke iz starih dežnikov pa torbe iz kavine embalaže.

Vsi izdelki so narejeni v Sloveniji, na pomoč pa jim priskočijo tudi invalidska podjetja. Skozi svoje izdelke in pridobljeno znanje na področju upcyclinga organizirajo tudi delavnice za različne javnosti, od otrok do odraslih. Ne dolgo nazaj so v središču Ljubljane iz odpadnih nogometnih žog naredili edinstveno inštalacijo. Od podobnih projektov izpostavljam še pOSEBNe prijatelje, projekt predelave starih odpadnih plišastih igračk v igrače s posebnimi potrebami. Šlo je za idejo opozarjanja na dva problema – tabuizirano problematiko oseb s posebnimi potrebami in problem odpadnih plišastih igračk (ki se jih ne da industrijsko reciklirati, so pa vedno številčnejše in cenejše). V samem procesu so izdelali serijo recikliranih igračk s posebnimi potrebami in se povezali z inštitucijami, ki pokrivajo različne vrste oviranosti. Z njihovo pomočjo

so v knjigico, ki je del vsake igračke, napisali razlago, kako, kaj, zakaj na temo invalidnosti, posebnih potreb ipd. Stalna razstava pOSEBNI prijatelji še sedaj krasi otroški oddelek URI SOČA v Ljubljani, ker pa otroci igračke redno 'kradejo', razstavo z veseljem ves čas dopolnjujejo.

Glede upcyclinga so mnjenja, da se je področje v našem okolju enormno spremenilo od leta 2007, ko so začeli Smetumet, si pa želijo, da bi bile spremembe še hitrejše oz. da bi bila ozaveščenost in preskok še večji. Tekom let se je fokus spreminjal – na začetku se je dajal poudarek smetem samim, z opozarjanjem javnosti da obstajajo, da so lahko surovina za nove izdelke ter da niso le nekaj umazanega ali grdega. Poudarek se je potem premaknil na razlikovanje med reciklažo in zmanjševanjem odpadkov in na pomen slednjega. Tu je bilo bistveno, kako spremeniti navade posameznika, ne samo glede smeti, ampak potrošnje in razmišljanja nasploh. Potem se je poudarek premaknil na ozaveščanje o potrebi po sistemskih spremembah, krožni ekonomiji in zerowaste pristopu. V Smetumetu so se v zadnjem obdobju veliko bolj posvetili delu s podjetji, saj verjamejo, da je ekonomija eden od pomembnih generatorjev sprememb. Upcycling je v našem

okolju sicer poznan (konec koncev so bili že naše babice in dedki čisto pravi reciklatorji, četudi iz nuje), želijo pa si, da bi bila reciklaža, kreativna ali industrijska, bolj razširjena, da bi se iz in z odpadki delalo, načrtovalo, oblikovalo bolj sistemsko in dosledno, bolj v stilu krožne ekonomije.

Za svoje delo ves čas zbirajo določene predmete za ustvarjanje, zato le pokukajte na aktualen spisek želja. Mogoče vam doma ležijo kakšni predmeti, ki jih ne potrebujete več, njim pa bi prišli zelo prav pri vseh njihovih nadaljnjih projektih.

ZAVOD KNOF

Velik doprinos na tem področju je ustvaril tudi zavod Knof, ki je že pred 10 leti odprl Staro šolo, prvi butik ponovne uporabe v Sevnici. Trgovina je omogočala lokalnim prebivalcem, da so predmete, ki jih niso več potrebovali podarili in na ta način omogočili uporabo drugim ter hkrati zmanjšali količino odpadkov na deponiji. Poudarek je bil na ugodnih nakupih še uporabnih predmetov, prebivalci pa so trgovino na začetku sprejemali nekoliko zadržkom. Danes je vse skupaj odprtih že pet trgovin pod tem imenom, zadnja se je odprla letošnje poletje v Novem mestu.



Posebni prijatelji
Vir: arhiv Smetumet

V njih se najdejo oblačila in manjši predmeti za dom, s tem pa kot pravijo sami, ponujajo možnost šopinga brez slabe vesti. Izdelke pridobijo z donacijami iz lokalnega okolja, a vse pred uvrstitvijo na njihove police skrbno pregledajo, saj si želijo ponujati le kvalitetne in uporabne stvari. Kar je potrebno tudi obnovijo in ustvarijo novo izdelke. Imajo tudi svojo spletno kolekcijo Knof, v kateri je na voljo nabor posebnih kosov, predvsem pohištva in dekorja. Pri njih je vsak izdelek edinstven. Ni serij, tako kot v trgovinah z novimi izdelki. To jim na spletu omogoča, da prodajajo predvsem nekoliko dražje kose (a kljub temu cenovno sprejemljive), saj so njihova konkurenca v veliki meri še vedno velike trgovske verige.

Pohvalijo se lahko tudi s kartico #šoping brez slabe vesti, ki predstavlja prvo kartico popustov ter kuponov za trajnostno nakupovanje. Zavedajo se, da je svoje zveste stranke potrebno nagraditi, da se bodo še raje vračale k njim. Načrtujejo tudi razširitev ponudbe z ZERO (waste) programom, trajnostnim darilnim programom in programom iz izdelki njihovih partnerjev.

Zanimalo me je še, kakšno je njihovo mnenje o spremembah v potrošnji rabljenih oblačil od njihovega začetka delovanja. Spletno nakupovanje danes potrošnikom omogoča enostavno iskanje, nakup in vračila predmetov na globalni ravni, kar je še dodatno spodbudilo instant potrošništvo. Hkrati pa v zadnjih letih pozitivno opažajo, da se spreminja stigma, da je nakup rabljenih predmetov namenjeno predvsem socialno šibkejšim. Njihovi donatorji in kupci se namreč zavedajo, da lahko kot posamezniki v veliki meri prispevajo h čistejšem okolju, tudi s ponovno uporabo. Navdušeni so nad mladimi generacijami, ki so izjemno okoljsko osveščene, neobremenjene s tem, ali je oblačilo rabljeno ali ne pa tudi kreativne, saj odlično kombinirajo različne stile modernejših oblačil z retro in vintage kosi. K temu je prispevala tudi moda zadnjih nekaj let.

Zavod KNOF že več kot 13 let deluje na področju trajnostnega razvoja, socialne aktivacije in fundraisinga. Ime samo izvira iz skovanke slogana »kreativnost nam ohranja fantazijo«. Širši skupnosti poleg butikov z rabljenimi izdelki nudi še mizarsko in šiviljsko delavnico, Salon - s karakterjem v Krškem ter coworking prostor, če jih naštejemo le nekaj. Svoje znanje radi podelijo tudi na različnih delavnicah in predavanjih na temo ponovne uporabe. V svojem okolju so lep pokazatelj,

Butik Stara Šola v Krškem

Arhiv: Zavod KNOF

DELOVNI ČAS

PON - PET 9.00 - 17.00
SOB 9.00 - 13.00

PRAZNIKI IN NEDELJE ZAPRTO

KONTAKT 068 625 634

da je povezovanje z lokalno skupnostjo ključno za reševanje družbenih problemov.

Trenutna zdravstvena situacija, s katero se sooča ves svet, jim ni povzročila prevelikih preglavic, saj so izredno prilagodljivi. V času popolnega zaprtja so tako poslovali preko spletne prodaje (tudi na socialnih omrežjih). Opažajo spremembe v nakupnih navadah ljudi, saj nakupe opravljajo bolj premišljeno, kar je pozitivno. Po drugi strani pa se je velik del prodaje preselil na splet, kjer so njihova konkurenca velike e-commerce verige, ki delujejo z visokimi finančnimi vložki v trženje in digitalno oglaševanje. Kljub temu verjamejo, da bodo ljudje, ki iščejo posebne, unikatne kose s karakterjem za ljudi s karakterjem našli tudi njih.

BUTIK



VIRI:

<https://www.gov.si teme/socialno-podjetnistvo/>

<https://ropotarnica.org>

<https://mariborinfo.com/novica/lokalno/smetka-ne-zmore-vec-alternativna-veleblagovnica-zapira-svoja-vrata/355728>

<https://www.facebook.com/Ropotarnica>

Spletni intervju z Jasno Beršnjak, Društvo Aktiviraj se

<https://korak-naprej.si/>

<https://www.dnevnik.si/1042760723>

Spletni intervju z Leo Cipot, Zavod Korak naprej

<https://smetumet.com/>

Spletni intervju z Majo Rijavec, Kulturno ekološko društvo Smetumet

https://www.novomesto.si/dogajanje/novice/2021042116365235/v_novem_mestu_kmalu_butik_ponovne_uporabe_stara_sola/

<https://knof.si/>

<https://starasola.si/>

Spletni intervju s Polono Hrovat Mavsar, Zavod KNOF

11

Barbara Vodopivec



ADIARRA IN NJENA HČI ASSETOU STA POVEZANI S SLOVENIJO ŽE OD LETA 2001. ASSETOU JE BILO ENO PRVIH DEKLET, KI SO BILA PODPRTA S PROGRAMOM PODPORNİŠTVA (TAKRAT ŠE POD IMENOM BOTRSTVO), KI GA VODI DRUŠTVO HUMANITAS, ADIARRA PA SODELUJE S PRAVIČNO TRGOVINO V SLOVENIJI.

LETA 1997 STA SE V BURKINA FASU SREČALI ADIARRA IN EVA MARN, KI JE BILA TAKRAT AKTIVNA PRI HUMANITASU. IZMENJALI STA SI NASLOVE. EVA SE JE LETA 2000 VRNILA V BURKINA FASO, POISKALA ADIARRA IN JI PREDSTAVILA, NA KAKŠEN NAČIN BI ŽELELA SODELOVATI IN POMAGATI. PREDSTAVILA JI JE PROGRAM PODPORNİŠTVA. DOGOVORILI STA SE, DA BOSTA PRVI UDELEŽENKI PROGRAMA ADIARRAJINA HČERKA ASSETOU IN NJENA PRIJATELJICA.

ADIARRA JE TAKRAT DELALA KOT FRIZERKA, S ČIMER NI ZASLUŽILA DOVOLJ, DA BI POKRILA STROŠKE ŠOLANJA ZA HČERKO. RODILA JE ZELO MLADA, PRI ŠESTNAJSTIH. KO STA SE Z EVO SREČALI, JE IMELA KOMAJ 20 LET IN JE MORALA SKRBETI ZA HČERKO IN SVOJI DVE SESTRI. ASSETOU JE BILA V PROGRAM BOTRSTVA VKLJUČENA MED LETOMA 2001 IN 2011. ZAKLJUČILA JE ŠOLANJE IN

DANES DELA NA PODROČJU GRADBENIŠTVA. PROGRAM MI JE OMOGOČIL ŠOLANJE, NAUČILA SE JE BRATI IN PISATI TER RAZISKOVATI. KER JE ODKRILA, DA V SEKTORJU GRADBENIŠTVA POTREBUJEJO IZOBRAŽEN KADER, SE JE VPISALA NA GRADBENO ŠOLO. ŽENSKES SO (BILE) V TEM POKLICU PREJ IZJEMA KOT PRAVILO. ŠTUDIJ JE MORALA VMES PREKINITI, DA JE LAHKO ZASLUŽILA ZA ŠOLNINO ZA NADALJEVANJE. SAMA DAJE ZGLED OTROKOM IN JIM PREDSTAVLJA POMEN IZOBRAZBE. OPOZARJA PA TUDI NA DEJSTVO, DA BI MORALO IMETI MOŽNOST ŠOLANJA VEČ OTROK. TUDI ČE NJIHOVI STARŠI NE ZMOREJO STROŠKOV.

PODPORNIŠTVO SICER PODPIRA POSAMEZNE OTROKE, DEL SREDSTEV PA JE NAMENJEN TUDI DEJAVNOSTIM LOKALNIH SKUPNOSTI, NA PRIMER MLADINSKEMU CENTRU V MESTU BOBO-DIOULASSO. CENTER JE POMEMBEN PREDVSEM ZARADI KNJIŽNICE, SAJ V BURKINA FASU KNJIGE NISO LAHKO DOSTOPNE. V CENTER PRIHAJAJO TUDI ŠTUDENTJE, DA BI SI IZPOSODILI KNJIGE ZA SVOJE RAZISKOVALNE NALOGE. OTROCI SE V CENTRU SEZNANJAJO Z RAZLIČNIMI OBRTMI IN GLASBO, SE IGRAJO IN ZABAVAJO, HKRATI PA SE TUDI UČIJO. KO PRIDEJO V CENTER, SE POČUTIJO POMEMBNE. TAM JE NEKDO, KI SE Z NJIMI ZABAVA IN POGOVARJA.

TKALKA

Adiarra prihaja iz mesta Bobo-Dioulasso v Burkina Fasu, ki je s Slovenijo povezano že skoraj 20 let. Leta 2008 se je vpisala v program za tkalke, ki so ga organizirali društvo Humanitas, Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj ter lokalno društvo Kafuli.

Vse skupaj se je začelo z vprašanjem Eve Marn, zakaj kupujejo malijske tkanine in zakaj ne bi tkale tudi ženske. Tkanine so namreč kupovali v Maliju v obliki približno 15 cm širokih trakov, poleg tega pa so se s tkanjem takrat ukvarjali samo moški, predvsem Grioti. Evi se je takrat zdelo, da bi to lahko počele tudi ženske. Na začetku je bila Adiarra skeptična, a je vseeno pristala na preizkus. Tako se je vse skupaj začelo.

S tkanjem so začele matere, vključene v program Podporništva, kajne?

A: Na začetku je bilo v naši skupini deset žensk. Vse v skupini smo bile matere otrok v programu Podporništva. V program si lahko vključen do 18. leta starosti. Po Evinem mnenju je bilo smiselno izučiti matere teh otrok, saj bi lahko tako same plačale nadaljevanje študija za svoje otroke, če ti po 18. letu ne bi imeli več plačane šolnine. Tako se je začelo. S pravično trgovino se je ukvarjala samo Agnès, ki se nam je pridružila.

Česa si se naučila in kako uporabljaš te veščine

A: V svojem poklicu se ukvarjam s tkaninami. Zdaj znamo same izdelovati tkanine, ni nam jih treba uvažati. Na to sem zelo ponosna. Ponosna sem tudi na to, da sem prenesla svoje znanje. Tako so se tudi druge ženske naučile tkanja.

H: Vodiš tečaje za druge?

A: Tako je. Kar nekaj žensk zdaj pozna te tehnike. Ena izmed njih je Bintou. Mož ji je umrl. Pridružila se je drugi skupini. S tkanjem si je opomogla in plačala šolanje svoje hčerke. Ko sva se nekoč srečali, me je kar objela. Zaradi mene ji je lahko plačala šolanje. Zadovoljna je.

H: So taki progami pomembni in omogočajo dovolj znanja? So ustrezno zastavljeni za takšno okolje?

A: Veliko žensk prej ni imelo posebnih znanj. Znale so kuhati in mogoče kaj prodati. Omogočamo jim, da se opolnomočijo, da izdelujejo tkanine in jih nato prodajo. Zanje to veliko spremeni. V tem okolju je to zelo pomembno.

H: Poleg tkanja si izvedenka tudi v barvanju tkanin, predvsem v tradicionalni tehniki, ki se imenuje bogolan. Kje si se priučila te tehnike in kdo kupuje takšne tkanine?

A: Tega sem se naučila v Bobo-Dioulassu in ob pomoči Eve Marn. V mestu pogosto pripravijo takšna izobraževanja, del ekipe je bila tudi moja prijateljica. Takrat je obstajalo združenje Sida Kata, ki je pripeljalo različne obrtnike. Vodili so tečaje, ki so trajali par tednov ali mesec dni. Nanje me je opozorila prijateljica, ki ni imela časa, da bi se jih udeležila. Tudi sama sem bila zelo zaposlena, ampak sem vedno za novosti. Tako sem se priključila učenju tehnike bogolan. Najprej smo se učile te tehnike in nato še barvanja. Delale smo tudi s tehniko batik.

H: Učile ste se tudi barvanja z naravnimi barvami?

A: Tega so nas naučili v centru, tudi to je financiral Humanitas. Tam nas je bilo dvajset. Uporabljale smo

naravne barve. Učile smo se tudi varovanja okolja. Da bi ravnale bolj preudarno.

H: V Burkina Fasu je razvita proizvodnja bombaža. Od te industrije živi približno petina prebivalstva, vendar je le odstotek pridelanega bombaža uporabljen v lokalni tekstilni industriji, preostalo pa država izvozi. Je dandanes v državi težko priti do bombaža? Kje ga kupuješ in kako kakovosten je?

A: Sodelujemo z lokalnim podjetjem Filsah, pa tudi s starejšimi ženskami iz okolice. Pogosto delamo z naravnimi materiali. Najprej od podjetja Filsah kupimo statve. Začnemo s tem, potem pa imamo še starejše ženske, ki ročno tkejo niti. Včasih je težko. Leta 2018 na primer ni bilo dosti prihodkov od proizvodnje bombaža. Material, ki smo ga dobile, ni bil uporaben. Pa smo se vrnile k tradicionalnim tehnikam. Zdaj že gre, vendar pa so niti za nas, tkalke, vedno dražje.

H: Omenila si ročno predenje. Je to nekaj, kar je še zelo razširjeno, ali se to znanje počasi izgublja?

A: Mladi nimajo enakega pristopa kot starejši ljudje. Prej smo imeli tri predilke. Dve sta žal že pokojni. Vsaka od njih je delala drugačne niti. Ena je delala res tanke, uporabne za bolj fine izdelke. Druga je predla debele niti za prevleke. Tretja je delala nekaj vmes. Samo ona je še ostala. Sedaj zanj presti tudi sama. Poznam pa še eno žensko, ki bi jo rada vključila v skupino, da bomo tri.

H: Burkina Faso je ena večjih uvoznic oblačil iz druge roke. Ta so pogosto cenejša od lokalno proizvedenih oblačil, kupujejo pa jih zlasti revni in tisti iz srednjega razreda.

Jih tudi ti kupuješ ali sama izdeluješ svoja oblačila?

A: Rada nosim svoje izdelke. Oblačila za otroke pa pogosto kupimo. Res je, da so cenejša. Pa ne samo mi, tudi premožnejši jih kupujejo. Naša oblačila so običajno kakovostnejša. Zdaj je to pomembno vse več ljudem. Še vedno se v našem mestu Bobo-Dioulasso vsak ponedeljek in četrtek vsi ljudje oblečejo v posebno tradicionalno oblačilo. Tako podpirajo ljudi, ki se s tem ukvarjajo. Včasih ni bilo tako, zdaj pa jih je vedno več.

H: Tvoje izdelke prodajajo tudi v pravični trgovini 3Muhe. Zakaj je pravična trgovina pomembna zate in za druge prebivalce Bobo-Dioulassa?

A: Pravična trgovina je zame osebno dobra, saj gre dobiček naravnost v roke proizvajalcu. Zato smo se lahko pridružili regionalnemu svetu, saj je k nam prišel neki gospod. V Ouarrri je že videl pravično trgovino, pri nas pa ne. Ko je slišal za nas, se je oglasil in kupil tkanine po ugodni ceni. Če gre k moji prijateljici ali meni, gre zaslužek direktno nama. Ali pa če gre h komurkoli drugemu neposredno.

H: Pomemben je torej neposredni stik.

A: Seveda, to je pomembno. To je bilo našim ženskam v veliko pomoč. Prej je bilo treba iti prek različnih posrednikov, zdaj pa prodajamo neposredno kupcu. To je za nas res pomembno. Hvala Humanitasu in Umanoteri, ki sta nas vselej podpirala. Iskrena hvala.

Intervju je nastal leta 2019.

ANSELMA

ZATOČIŠČE PROTI SAMOTI IN POT PROTI BOLJŠI DRUŽBI

Ana Malalan Čeligoj, Anselma

SVOJEGA UDEJSTVOVANJA IN DEJAVNOSTI NIKOLI NISEM DOJEMALA KOT PRETIRANO POMEMBNIH ALI DRUŽBENO NARAVNANIH ALI KAJ PODOBNO TEORETSKO SISTEMATIZIRANEGA.

Od samega začetka sem Anselmo ustanovila in razvijala instinktivno in organsko, kot reakcijo, rešitev za problem ali potrebo, ki sem jo zaznala okoli sebe. Še danes Anselmo peljem tja in tako, kot čutim, in ne toliko tako, kot mislim. Glavno vodilo pri tem pa ostaja prijetno in lepo življenje, brez prevelikega stresa, domače delovno okolje in ukvarjanje s stvarmi, ki me zanimajo.

Anselma se je zgodila predvsem naključno, iz želje prijateljice po znanju šivanja. Preko tega sem spoznala svojo ljubezen do učenja in začela prirejati tečaje šivanja. Tečajnice so izpostavljale, da doma nimajo strojev ali prostora za šivanje, in tako se mi je porodila ideja za Šfitness. Ker sem prostor najemala in ga uporabljala relativno malo časa, se mi je zdelo škoda, da prostor ne bi bil uporabljan tudi za druge stvari. Deljenje prostora, coworking, je nastalo enako, iz praktičnih razlogov. Pri tem torej res ni velikih filozofij ali poglobljenih razmislekov. Vse se je in se dogaja naravno in po principu zdravakmečkapamet ter s čim boljšim izkoriščanjem sredstev, ki so na voljo.



Tudi trgovina in znamka »Made in Anselma« sta se zgodili na enak način. Ko smo se preselili v pritličje, so mimoidoči vstopali in spraševali, kaj počnemo in če lahko pri nas kaj kupijo. Tako smo začeli šivati čedalje več izdelkov iz starega blaga (!). Mi namreč ne predelujemo oblačil, delamo izključno iz stare in neuporabljene metraže. Postopoma smo gradili znamko in trgovino na Kolodvorski v Ljubljani. Šivanje iz starega blaga temelji na enaki ideji kot celotna Anselma. Marsikdo nam je podaril blago, češ da bo primerno za učenje šivanja. Tega se je nabralo kar nekaj, in ko smo hoteli kaj sešiti, je bilo pri roki, pa smo ga uporabili. Kmalu sem ugotovila, da je takega blaga precej in sem ga začela namensko loviti.

Tako nekako se zadnjih deset let odvija Anselma. Največkrat se najprej nekaj zgodi, potem pa sta mogoče na vrsti analiza in teoretična presoja. In kljub temu, da se je vse zgodilo na nek način mimogrede in naključno, je za marsikoga postala pomembno zbirališče in stičišče. Skupnost, ki se je s časom zgradila, omogoča vpletenim boljšo rast in delovanje, marsikdaj olajša osebno (poklicno) pot in deluje tudi kot nekakšen inkubator. To, da je zasnovana kot skupnostni prostor, da vanjo lahko kdorkoli vstopi kot gost, kot akter ali uporabnik, bogati vse vpletene. Na tak način se kopičijo uporabne in pomembne informacije, gradi se baza rokodelcev, oblikovalcev ter ponudnikov blaga in storitev, s čimer pridobivamo vsi vključeni in smo zato lahko kos marsikateremu izzivu oz. projektu.



Postopoma smo gradili znamko in trgovino na Kolodvorski v Ljubljani. Šivanje iz starega blaga temelji na enaki ideji kot celotna Anselma. Marsikdo nam je podaril blago, češ da bo primerno za učenje šivanja. Tega se je nabralo kar nekaj, in ko smo hoteli kaj sešiti, je bilo pri roki, pa smo ga uporabili.

Velikokrat smo prva misel pri različnih projektih, povezanih s tekstilom, povezujemo ali usmerjamo iskalce na prave naslove, tako v smislu izvedbe kot iskanja materialov ali informacij in podobnega. Kot posameznik bi to zgolj težko dosegel, pri tem sta ključni skupnost in odprtost.

Po mojih izkušnjah skupnostni prostori igrajo pomembno vlogo: v njih se ljudje povezujemo in se nas povezujemo, omogočajo, da sodelujemo in si pomagamo. So vir in zbirališče znanj, informacij, materialov, kontaktov, orodij, strojev, ljudi, pomoči, nasvetov ... So pomembno zatočišče proti samoti in pot proti boljši družbi, ki ni zgolj skupek posameznikov.

Skupnostni prostori so vir in zbirališče znanj, informacij, materialov, kontaktov, orodij, strojev, ljudi, pomoči, nasvetov ...



Tečajnice so izpostavljale, da doma nimajo strojev ali prostora za šivanje, in tako se mi je porodila ideja za Šfitness.





Zakaj je počasi bolje?

Petra Frank - Francine

HITER TEMPO, KI NAM GA NAREKUJE ŽIVLJENJE, SE JE RAZŠIRIL NA VSE PANOGE. MODA, KI JE VČASIH TEMELJILA NA LOKALNI OBRTI, SE JE V SVOJEM RAZVOJU SPREMENILA V NAJVEČJEGA ONESNAŽEVALCA IN IZKORIŠČEVALCA DELOVNE SILE. JE PROBLEM, KI NAS OBDAJA NA VSAKEM KORAKU IN SE GA VSI ZAVEDAMO, Vendar kaj je tisto, kar večino še vedno privablja v trgovine s hitro modo, V IMPULZIVNE NAKUPE IN MNOŽIČNO HISTERIJO OB ZNIŽANJIH?

Ta hiter tempo prinaša v blagovnice vsak dan nove kolekcije, nova oblačila ... Nove smeti. Hiter je tudi nakupovalni tempo, želja po novem je vsak dan prisotna. Zaradi ekstremno nizkih cen in še nižje kakovosti so oblačil izgubila vrednost, potrošništvo je doživelo vrhunec. Oblačila se v veliko primerih kupuje samo zato, ker so cenovno dostopna in v nas vzbudijo občutek zmage, da smo s tem nakupom prihranili oziroma dobili več, kot smo zanje plačali. Izgubil se je odnos do oblačil, tista dodatna vrednost in povezanost, spoštovanje oblačil, ki jih nosimo. Izgubila se je tudi želja po izstopanju, po razvijanju kreative in drugačnosti, želja po razvijanju svojega lastnega stila. Nakupovanje v priljubljenih veleblagovnicah je povzročilo monotonost v stilu oblačenja. Rešitev temu vidim v second hand trgovinah in v izmenjevalnicah, ki so v zadnjih letih zacvetele tudi v Sloveniji. To je dober znak, ki nam pove, da se počasi izgubljajo stereotipi in predsodki o rabljenih oblačilih. S predelavo oblačil in njihovo nadgradnjo sem pričela prav zaradi tega, ker sem opazila ogromno razliko v kvaliteti

Nakupovanje v priljubljenih veleblagovnicah je povzročilo monotonost v stilu oblačenja.



starih oblačil v primerjavi s kvaliteto novjših produktov hitre mode. Naravni materiali, natančna izdelava, detajli, ročno dodelani elementi so lastnosti, ki jih sedaj redko kje najdemo. Po vseh teh letih so še vedno v boljši formi kot nova oblačila. Rada predelam oblačila (žal) že propadlih slovenskih tekstilnih znamk, saj si želim, da se ta imena na etiketah ohranjajo in pridejo tudi do mlajših generacij.

Sama v oblačilih vidim številne zgodbe. So naša druga koža, vedno nas obdajajo in ščitijo ter nas spremljajo na naši poti, ko so vzponi in padci; ko oblečem nekaj, kar je nekoč nosila moja mama, ali pa ko svoje oblačilo izmenjam in si predstavljam, kakšne zgodbe bo pisalo naslednjemu uporabniku. Vsaka luknjica, vsak madež ima za seboj prigodo, so kot gube na našem obrazu. Takšna oblačila še zdaleč niso za odpis, ravno nasprotno – lahko se jih še izboljša. Zgled lahko najdemo pri naših babicah, ki so skrbno pazile na svoja oblačila, saj so se zavedale, da si novih še lep čas ne bodo mogle privoščiti. Na vsako napako so prišile košček druge tkanine, kot da bi postavile obliž na rano. Vsaka krpica je predstavljala svojo zgodbo in ustvarjala edinstveno oblačilo.

To so razlogi, da sem se odločila za drugačen način oblikovanja oblačil. Zbiranje, čiščenje, likanje, skiciranje, kombiniranje, rezanje, paranje, pa spet šivanje, likanje ... In končno je oblačilo narejeno. Veliko ur dela, veliko kreativnosti in predvsem veliko zadovoljstva, ki ga občutim med samim procesom ustvarjanja. Da, proces je dolgotrajen, vendar s ponosom povem, da sem del počasne mode, sem del gibanja, ki se počasi razvija. Moja vizija je potrošnikom zopet približati pristen odnos do oblačil in jih vključiti v gibanje počasne mode.

Da, proces je dolgotrajen, vendar s ponosom povem, da sem del počasne mode, sem del gibanja, ki se počasi razvija.

Rada predelam oblačila (žal) že propadlih slovenskih tekstilnih znamk, saj si želim, da se ta imena na etiketah ohranjajo in pridejo tudi do mlajših generacij.



DOLŽNA SKRBNOST V DOBAVNIH VERIGAH

POGOVOR Z ELENO LUNDER, VODJO PODROČJA PRI FAIR TRADE ADVOCACY OFFICE V BRUSLJU

Živa Lopatič

Elena Lunder je 2021 prevzela vodenje skupine, ki se v organizaciji FTAO ukvarja z vsebino nove zakonodaje, ki jo Evropska komisija pripravlja na področju dolžne skrbnosti človekovih pravic in okolja v dobavnih verigah.

1. Kaj sploh pomeni dolžna skrbnost človekovih pravic in okolja? In zakaj je zakonodaja na tem področju sploh potrebna, saj imamo zakone za varstvo okolja, na področju človekovih pravic pa tudi vrsto zakonov, s katerimi jih ščitimo v Evropski uniji?

Za varovanje človekovih pravic in okolja so po mednarodnem pravu odgovorne države in zato tudi zakonodaja, ki jih ščiti obstaja na nacionalnih ravneh. V zadnjih 50-ih letih pa so mednarodna podjetja preko meja držav, kjer imajo sedež

kršile človekove pravice, uničevale okolje in za to niso mogle biti kaznovane.

Potreba po obvezujoči zakonodaji na področju dolžne skrbnosti človekovih pravic in okolja v dobavnih verigah je nastala zato, ker so nekatera podjetja delujejo prekomerno in za svoja dejanja ne odgovarjajo več državam, v katerih imajo sedeže. Poleg tega so se oskrbovalne verige precej podaljšale in zakonodaja, ki je že sprejeta v državah članicah EU ali na ravni Evropske unije enostavno ne pokriva tega področja. V oskrbovalnih verigah prihaja do vedno večjih kršitev človekovih pravic in izkoriščanja okolja, zato je nujno, da sprejmemo direktivo, ki bo vsem, predvsem pa multinacionalkam nalagala, da vzpostavijo sistem za spremljanje svojih oskrbovanih verig in prepoznavanje kršitev človekovih pravic in varovanja okolja. Hkrati pa mora ta zakonodaja predvideti tudi ustrezno kaznovanje za kršenje in postaviti merila za povračilo žrtvam kršitev. Letos smo praznovali 10-letnico obstoja dolžne skrbnosti. Takrat je namreč profesor John Ruggie predstavil Smernice Združenih narodov za varovanje človekovih pravic v gospodarstvu. Te smernice so bile enoglasno sprejete v Generalni skupščini ZN, a sledenje tem smernicam ostaja prostovoljno. Imajo pa te smernice tri stebre: odgovornost držav, odgovornost podjetij in pravica do ustreznega povračila žrtvam. Smernice so predvidele, da države na podlagi njih pripravijo akcijske načrte in Slovenija je bila ena prvih, ki je to naredila v letu 2018. Takrat je bil predstavljen dokument

Nacionalni akcijski načrt za spoštovanje človekovih pravic v gospodarstvu. Ta načrt pa ne naslavlja odgovornosti podjetij, ampak le odgovornost države, in države ne zavezuje k ničemu. Na začetku je akcijski načrt podprlo 11 podjetij, ki so se zavezali, da bodo poročala o izvajanju. A ker ni določena metodologija, to poročanje ne pove veliko.

2. Nam lahko na kratko razložiš, kako poteka proces sprejemanja zakonodaje na področju dolžne skrbnosti človekovih pravic in okolja. Kaj je že na-rejeno in kateri so naslednji koraki?

Proces poteka enako kot za sprejem zakonodaje na drugih področjih. Trenutno smo v pričakovanju predloga direktive, ki ga oblikuje Evropska komisija. Pred tem so že potekala posvetovanja z deležniki prek različnih mehanizmov. Pa tudi Evropski parlament je že sprejel resolucijo, s katero je potrdil, da se strinja, da Evropska komisija pripravi tovrstno zakonodajo. Vsi slovenski poslanci v Evropskem parlamentu so to resolucijo podprli.

Prej omenjen predlog direktive naj bi Evropska komisija predstavila 8. decembra letos in šele takrat bomo izvedeli, kako uspešni smo bili pri utemeljevanju naših predlogov. Po predstavitvi predloga direktive pa se začnejo pogajanja, dokler direktive ne potrdita še Evropski parlament in Svet Evropske unije. Ko je direktiva sprejeta, pa jo morajo države članice še vključiti v nacionalno zakonodajo za kar imajo dve leti časa.

Istočasno kot naslavljanje dolžne skrbnosti, se odpira tudi vprašanje odgovornega upravljanja podjetij. V tem delu pa se od njih pričakuje, da bodo podjetja zasledovala dolgoročne cilje trajnostnega razvoja in pri tem delovala finančno uspešno. Cilj je namreč, da se v velikih podjetjih ti dve področji naslovi skupaj in se spremljanje dolžne skrbnosti ne omeji na en oddelek, ampak se prenese v delovanje podjetja kot celote.

Ta zakonodaja bo omejena na določena podjetja in ne bo vključevala vseh. Razpravlja se še vedno o tem, ali vključevati tudi mala in srednja podjetja, kako velika podjetja naj bodo vključena, katere oblike organizacij naj bi bile vključene ipd. Na ta način lahko iz zahtev zakonodaje izpadejo celo velika podjetja, kakršna je npr. Ikea, Zara, H&M, Ferrero ipd.

3. Zakaj si NVO, vključno s FTAO, tako zelo močno prizadevajo, da bi bila zakonodaja na tem področju sprejeta? Kaj upajo, da se bo spremenilo? Kaj so glavni cilji, ki jih želijo doseči?

Od evropske zakonodaje se pričakuje, da bo v prvi fazi dobro opredelila dolžno skrbnost človekovih pravic in okolja. V zakonodaji, ki bo sledila pa upamo, da bodo določili tudi metodologijo za spremljanje izvajanja dolžne skrbnosti. Prenavlja se namreč že obstoječa zakonodaja na področju Corporate Governance.

Zakonodajo na področju dolžne skrbnosti je predlagal komisar za pravosodje in potrošnike, Didier Reynders, a je s tem presenetil tudi NVO. Tega mu ne bi bilo treba narediti, pa je vseeno to pripravil in zdaj proces tudi močno podpira. Tovrstna zakonodaja bi precej spremenila način delovanja podjetij. Če pogledamo samo obdobje korone, v katerem

so nekatera podjetja kljub vsemu poslovala z dobičkom, seveda na račun izkoriščanja lastne moči in propada ali životarjenja podizvajalcev na drugem koncu sveta. Kršili v resnici niso ničesar, ampak so zato krive slabe pogodbe. Tovrstna zakonodaja bi to preprečila, saj bi bila podjetja dolžna poskrbeti za celotno dobavno verigo. Ta pa bi bila precej bolj transparentna.

Zato se podjetja upirajo tovrstni zakonodaji in se zavzemajo za to, da bi se njihova odgovornost končala pri njihovem prvem dobavitelju. To pomeni, da bi bili dolžni spremljati tveganja za kršitve samo pri prvem dobavitelju. To je na primer v zakonodajo o dolžni skrbnosti na nacionalni ravni vključila Nemčija.

4. Podobna zakonodaja že obstaja v nekaterih državah EU? Kakšne so izkušnje v teh državah? Kako so jo implementirale?

Prva je bila Francija, ki je sprejela t.i. Vigilance Law in je v veljavi od 2017. Oni pa podjetja obvezujejo, da naredijo načrt celotne dobavne verige in to spremljajo. Problem pa je, da ne obstajajo enotna pravila, kako in kje morajo podjetja objavljati poročila o spremljanju kršitev človekovih pravic in okolja. Državna služba, ki bi to morala pregledovati, pri tem ni zelo aktivna. Civilna družba to opravlja namesto njih in je že zaznala več kot 40 podjetij, ki se tega zakona ne držijo. Med njimi sta na primer tudi McDonalds in Disney. Dobro pri tem zakonu pa je, da so podjetja odgovorna in jih lahko za kršitve tožite na sodiščih civilnega prava. V zadnjem letu pa se je ustvaril precedens, da se o tem presoja na t. i. trgovskem sodišču, kjer o primerih ne odločajo sodniki, ampak "peers".

Sledila je Nemčija, ki je zakon sprejela, ampak v veljavo stopi šele 2023. Vendar pa civilna družba s sprejetim zakonom ni zadovoljna, saj ne pokriva celotne dobavne verige, temveč zgolj prvo linijo pogodbениkov ali podizvajalcev. Poleg tega je tudi otežen dostop za žrtve do pravnih mehanizmov v Nemčiji. Nekaterе druge države pa zakonodajo imajo, vendar nago-varja samo del tega, kar naj bi urejala zakonodaja a področju dolžne skrbnosti človekovih pravic in okolja.

5. Zakonodaja na področju dolžne skrbnosti človekovih pravic in okolja bo imela velik vpliv tudi na globalno tekstilno industrijo. Kaj konkretno se lahko spremeni, če bo oz. ko bo zakonodaja sprejeta v taki obliki, kot si jo želijo NVO?

Dober primer, zakaj bi morala zakonodaja na področju dolžne skrbnosti vključevati tudi manjša podjetja, je prav tekstilna industrija. Ta imajo namreč velik vpliv na dobavno verigo.

Ena izmed dobaviteljic Kik je bila leta 2012 tudi tovarna v Pakistanu, ki je kar 70 % svojih kavbojk takrat prodajal prav njim. Takrat se je v tovarni zgodil požar z več kot 250 žrtvami. In raziskava je pokazala, da je bil požar posledica neprimerne požarne varnosti. Žrtve so pravico iskale na nemških sodiščih, ampak ker v tistem času tovrstne zakonodaje še ni bilo, so se sodišča odločila, da bodo sodila po pakistanski zakonodaji. Procesi so seveda trajali in skladno s pakistansko zakonodajo, je primer zastaral v enem letu in žrtve niso dobile ustreznega povračila. Ker torej ni bilo pravnega okvira, se dvema odgovornima podjetjema ni zgodilo nič. Prvo je podjetje, ki se ukvarja s t. i. social audits in je le nekaj dni pred nastankom požara potrdilo ustreznost prostorov, kjer se izvaja dejavnost. To dokazuje, da predstavnikov tega podjetja na licu mesta v resnici sploh nikoli ni bilo. Drugo podjetje pa je Kik, ker je bil takrat njihov glavni partner. Čeprav so Kik v procesih lahko povezali s katastrofo, pa z njo nikakor niso mogli povezati podjetja, ki je izvajalo "social audit".

Zakonodaja na področju človekovih pravic in okolja naj bi takšne primere preprečila, saj naj bi podjetja tveganja prepoznala prej in jih odpravila. Če pa tega ne bi naredila, pa bi za to odgovarjala.

Zakaj je naša garderoba problem?

Živa Kavka Gobbo in Živa Lopatič

Povzeto po članku Jasmine Owens, What makes fashion brands unethical?, Ethical consumer, 23. 11. 2021, www.ethicalconsumer.org

Potrošniki se že zavedamo, da je nizka cena hitre mode znak, da je bila etika vzdolž dobavne verige zanemarjena. Znale znamke hitre mode so pogosto vpletene v neetične prakse – bodisi kršijo delavske pravice ali pa povzročajo resno škodo okolju.

Zato predstavljamo 5 ključnih področij, na katera bi morali biti pozorni, ko se odločamo za nakup oblačila. To so kršenje delavskih pravic, zloraba živali, visoke emisije toplogrednih plinov, uporaba bombaža iz virov, ki izkoriščajo okolje in (sistematično) kršijo človekove pravice, ter uporaba problematičnih materialov.

Predstavljamo nekaj ukrepov, ki jih lahko naredimo za spremembo celotnega sektorja. Poleg že omenjenih korakov na področju uporabe in nošenja oblačil in (ne)nakupovanja moramo zahtevati tudi nujne sistemske spremembe. Ena izmed teh je lahko pobuda za znižanje davčnih stopenj za sektor ponovne rabe, ki smo jo pripravile in predstavile štiri organizacije (Pravična trgovina Slovenija, okoljska organizacija Focus, Ekologi brez meja in Zavod Knof) in jo decembra 2021 predale Vladi RS. Pobuda je predstavljena tudi v pričujočem Etičnem potrošniku.

ZLORABA DELAVSKIH PRAVIC

Izdelava oblačil v državah, kjer nacionalno določena minimalna plača ne zadošča za preživetje (v Bangladešu je minimalna plača 6-krat nižja od zneska, ki velja za mejo

revščine) in kjer so ljudje prisiljeni delati v nevarnih razmerah, je pogosta praksa. Glavni razlog za to je, da znamke hitre mode potrebujejo in zahtevajo izdelavo velikih količin oblačil hitro in zelo poceni ter želijo pri tem veliko zaslužiti.

Znale znamke zato prispevajo k izkoriščanju delavcev v državah proizvajalkah s pritiskom na dobavitelje, tako da nižajo cene do dna s postavljanjem rokov, ki jih proizvajalci na etičen način ne morejo doseči, hkrati pa še zamujajo s plačili že nastalih obveznosti. Nekatere velike blagovne znamke pa celo zavračajo plačilo, dokler ne prodajo zalog. Ta situacija se je v času t. i. koronakrize še poglobila, saj so velika podjetja vse »luknje« v slabo napisanih pogodbah izkoristila v svoj prid – zavrnila so dobavo in odkup naročenih in že narejenih oblačil, močno so podaljšala plačilne roke za dobavljene izdelke, zniževala so cene za naročene izdelke ipd. Posledica teh dejanj je bila še večja revščina delavk in delavcev v državah proizvajalkah, saj jih je veliko ostalo povsem brez dohodka.

Zloraba delavk in delavcev v oblačilni industriji je pristala pod žarometi leta 2013. Takrat se je zaradi slabe gradnje sesula stavba Rana Plazi v bangladeški prestolnici Daka, v kateri je bilo pet tovarn oblačil. Umrlo je najmanj 1.132 ljudi, več kot 2.500 pa je bilo poškodovanih.

Po tem dogodku je veliko podjetij obljubljalo spremembe, ki bi izboljšale pogoje dela, in sicer v obliki Bangladeškega sporazuma (angl. Bangladesh Accord). A ta iniciativa je bila in ostaja zgolj prostovoljne narave. Poleg tega pa še vedno obstajajo znamke, ki ne želijo podpisati niti prostovoljne iniciative.

Zaradi strahu pred izgubo bornega dohodka se delavci in delavke le redko odločijo za javno razkritje izkoriščanja. K temu pripomore tudi dejstvo, da je pravico težko doseči, saj so pravna pota lahko zelo dolga, pa tudi to, da so takšni postopki za delavke in delavce pogosto veliko predragi.

ZLORABA ŽIVALI

V proizvodnjo oblačil, ki visijo v naših omarah, je vpletena cela vrsta živali. Uporabljamo njihovo kožo (usnje), volno, perje, iz njih/njihovih delov izdelujemo barve, lepila, svilo in še kaj. Zaradi doseganja čim nižjih cen polizdelkov in izdelkov na trgu so živali pogosto podvržene zelo slabim življenjskim razmeram. Industrijska živinoreja je namreč cenejša od proste reje.

VISOKE EMISIJE TOPLOGREDNIH PLINOV

Tekstilna industrija ima visok ogljični odtis – ta po ocenah znaša med 2 % in 10 % globalnih emisij toplogrednih plinov. Večina emisij nastane med proizvodnjo blaga. Med vsemi materiali ima najvišje emisije volna (analiza WRAP, 2012), sledita ji akril in viskoza. A daleč najvišji je delež poliestra in bombaža, uporabljenih za izdelavo oblačil (skupaj predstavlja tri četrtine vseh materialov v naših oblačilih in ima zato največji globalni vpliv). Še posebej energetsko potratno je barvanje blaga, saj zahteva velike količine vode. Predenje in tkanje pa sta velika porabnika elektrike.

Največji izvoznik oblačil je Kitajska, saj da na trg več kot tretjino vseh oblačil na svetovni ravni. In ker je največ elektrike na Kitajskem proizvedene s premogom, za proizvodnjo oblačil pokurijo veliko fosilnih goriv.

Kljub visoki ogljični ceni tekstila, ki jo plačujemo ljudje in planet s svojim zdravjem, pa potrošniki še vedno nosimo oblačila zgolj nekajkrat, preden jih zavržemo in kupimo nova. In za to se moramo zahvaliti predvsem hitri modi.

NEETIČNO PRIDOBIVANJE BOMBAŽA

Bombaž uporabljamo zelo pogosto, kar je sporno zaradi povezav s prisilnim delom.

Turkmenistan in Uzbekistan spadata med velike izvoznike bombaža, v obeh državah pa vladi prisilno mobilizirata prebivalce za pridelavo in obiranje te rastline. Čeprav so zaradi velikih razkritij v preteklosti nekatere države že pozvale k bojkotu nakupa uzbekistanskega bombaža, so se razmere v tej državi le malo izboljšale. V letu 2020 je bilo po ocenah v obiranje bombaža prisilno vključenih približno 70.000 ljudi. V Turkmenistanu pa je pogosta praksa še vedno prisilno delo. Podoben problem je bil zaznan tudi na Kitajskem, kjer so žrtve prisilnega dela pri obiranju bombaža predvsem Ujguri in druge večinsko muslimanske manjšine. Po ocenah v delovnih taboriščih na Kitajskem dela med 1–1,8 milijona Ujgurov, s prisilnim delom Ujgurov pa naj bi bilo povezanih kar 20 % oblačil na svetu.

ONESNAŽEVANJE

Bombaž ni povezan zgolj s problemom kršitev človekovih pravic, temveč njegova pridelava predstavlja tudi velik okoljski problem. Samo za pridelavo bombaža je porabljenih 6 % pesticidov in 16 % insekticidov na globalni ravni. Skoraj tri četrtine bombaža, pridelanega na svetu, zraste iz genetično modificiranih semen, ki za rast potrebujejo veliko večje količine vode ter vsako leto več škropiv. Vse to pa povzroča tudi izgubo biotske raznovrstnosti na področjih, kjer raste bombaž.

Modni sektor je preplavljen z blagom, ki vsebuje plastiko – akril, elastan, najlon, poliester. Med letoma 2000 in 2020 se je uporaba teh materialov podvojila. Reciklirane je manj kot 20 % plastike, uporabljene za izdelavo oblačil. Po trditvah fundacije Ellen MacArthur v oceane izpustimo kar pol milijona ton mikrovlaknen na leto – to je ekvivalent 50 milijardam plastenk.

Trajnostna oblačilna kultura je pomembna zaradi velikega vpliva, ki jih imajo oblačila na naš planet – tako na ljudi kot na okolje. Nekaj korakov, ki jih lahko naredimo za bolj trajnostno garderobo:

Najpomembnejši korak za bolj trajnostno življenje je manj kupovanja, čemur sledijo boljši nakupi, in to velja tudi za nakupe oblačil.

Takoj za izogibanjem kupovanja je izmenjava – s prijatelji/cami ali preko organiziranih izmenjevalnic. Temu sledijo popravila in predelava ter kupovanje »iz druge roke«. Če pa želimo ali res potrebujemo novo oblačilo, naj bo to certificirano z etičnimi certifikati – GOTS, BIC, Fairtrade (pravičnotrговinski certifikat) – ki jih v nekaterih primerih (npr. bombaž) lahko kombiniramo tudi z ekološkim certifikatom. Svojo garderobo lahko tudi bolj premišljeno oblikujemo in se izogibamo impulzivnim nakupom in potrebi po kupovanju novih oblačil. Takemu načinu oblikovanja vsebine svoje garderobne omare rečemo tudi kapsularna garderoba. O tem si lahko več preberete na spletni strani <https://ebm.si/prispevki/kapsularna-garderoba>.

Nekaj stvari, ki jih lahko naredi vsak:

- Uporabi oblačila, ki jih že imaš.
- Popravi ali predelaj svoja oblačila – sam/a ali pa pri šivilji oz. krojaču.
- Oblikuj lastno kapsularno garderobo.
- Kupuj od znamk, ki jim lahko zaupaš (certifikati).
- Preveri, preden kupiš.
- Ne podlegaj hitri modi.
- Kupuj ali izmenjuj oblačila »iz druge roke« (ponudbe je več kot dovolj, tako na spletu kot tudi v trgovinah).
- Kupuj kakovostna oblačila, za njih dobro skrbi in podaljšaj njihovo življenjsko dobo.

Predvsem pa ne bodimo zgolj potrošniki, temveč tudi in predvsem aktivni državljani. Naj »obleka naredi človeka« ne bo zgolj rek.



Nižja davčna stopnja v sektorju ponovne rabe

- več priložnosti za lokalno gospodarstvo in razbremenitev okolja

V Sloveniji v povprečju zavržemo 12,3 kg oblačil na prebivalca letno, je pokazala raziskava Obleka naredi človeka. Glede na svetovne trende lahko pričakujemo, da se količina odvrgenega tekstila v prihodnosti ne bo zmanjševala, ampak le še povečevala.

»Nižja davčna stopnja v sektorju ponovne rabe in popravil bi pomenila zmanjšanje pritiska na rabo naravnih virov, saj spodbuja ponovno uporabo že obstoječih materialov. Hkrati pa to zmanjšuje tudi količino nastalih odpadkov. Zato si želimo, da bi slovenska vlada prepoznala prednosti novih možnosti spodbujanja sektorja ponovne rabe.«

Živa Kavka Gobbo, Focus

Zato smo organizacije, ki se ukvarjamo z ozaveščanjem o problematiki tekstilne industrije, nenehnega povečevanja količine odpadkov in negativnega vpliva tekstilne industrije in odpadkov na podnebne spremembe in okolje na splošno, pripravile pobudo Vladi Republike Slovenije, da akterjem v Sloveniji, ki delujejo v smeri zmanjšanja nastajanja odpadkov ter podaljševanja življenjske dobe oblačil in drugih predmetov, prizna določene olajšave.

To je lahko znižanje davčne stopnje ali oprostitve davkov pri prodaji vseh rabljenih predmetov in popravilih, kot je to urejeno na Švedskem. To bi potrošnika spodbudilo k uporabi in nakupu rabljenih oblačil in predmetov, mu približala popravila predmetov, po drugi strani pa bi spodbudilo organizacije in podjetja, da zaženejo aktivnosti na področju popravil, predelave in ponovne rabe (storitve, izdelki in materiali).

Take aktivnosti bi prispevale k zmanjšanju količine nastalih odpadkov in povečanju števila zelenih delovnih mest v lokalnem okolju. Pri tem sledimo vzoru in predlogom mednarodne mreže socialnih podjetij Rreuse, ter zahtevam, ki jih v svojih dokumentih oblikujejo tudi institucije Evropske Unije, npr. Akcijski načrt za krožno ekonomijo Evropske komisije.

Take aktivnosti bi prispevale tudi k uresničevanju zaveze na področju krožnega gospodarstva, ki je pomemben element strategije razvoja Slovenije.

»Znižanje DDV je zakonodajno izredno enostavno izvesti«
Ludvig Hubendick,
svetovalec Švedske vlade

7. decembra 2021 je Evropska komisija predstavila nov predlog ureditve področja DDV, ki omogoča večjo fleksibilnost držav članic pri oblikovanju davčnih stopenj ter razširila nabor izdelkov in storitev, katerim lahko same države članice znižajo stopnjo DDV. S tem posodablja že zastarelo direktivo Sveta iz leta 2006, ki razširitev nabora izdelkov in storitev področja ponovne rabe otežuje. Tak pravni okvir bo omogočal večjo fleksibilnost državam članicam ob določanju ugodnejših davčnih stopenj (sploh na področju t.i. - zelenih politik) in s tem odprl možnosti za znižanje davčnih stopenj za sektor ponovne rabe.

Največji delež stroškov organizacij, ki se ukvarjajo s ponovno uporabo je strošek dela, ki pa se ne šteje v sistem "izhodni-vhodni DDV", tudi večjih nabavnih stroškov materiala takšne organizacije nimajo (v večini so rabljeni predmeti podarjeni), zato za takšne organizacije 22% DDV pomeni dejansko izpad prometa in se zažira v prihodke, ki so namenjeni kritju stroškov za stabilno poslovanje in ogroža njihov poslovni model.

Za zgled lahko vzamemo Švedsko, ki je že leta 2017 znižala davek iz 25 % na 12 % za rabljena kolesa in oblačila, prav tako tudi na njihova popravila. 1. Julija 2022 pa se bo davčna stopnja znižala na 6 %. Švedska si prizadeva za ničelno stopnjo odpadkov. To pomeni prehod iz recikliranja na ponovno uporabo, kamor usmerjajo svoja prizadevanja. Eno pomembnih vodil je ozavestiti ljudi, da si kot potrošniki delijo in ponovno uporabijo vse vrste pripomočkov, oblačil, pohištva, njihove delovne prostore in celo domove (www.sweden.se/climate/sustainability).

»Tovrstna sprememba zakonodaje bo pozitivno vplivala tudi na to, da bi posamezniki in organizacije večkrat posegli po izdelkih iz druge roke oz. bolj premišljeno oddali svoje odslužene predmete naprej – v popravilo, ponovno uporabo ali izposajo.«

Živa Lopatič, Pravična trgovina Slovenija

ZATO PREDLAGAMO:

- uvedbo 0 % stopnjo DDV pri prodaji, popravilu in predelavi izdelkov iz druge roke, saj je bil davek plačan pri nakupu novega izdelka;
- nižja stopnja DDV za storitve popravila in nadgradnjo (upcycling) izdelkov;
- nižja stopnja DDV na storitev popravila pohištva in druga popravila (bela tehnika, dežniki...);
- uvedbo davčnih olajšav za podjetja, ki se ukvarjajo s predelavo, popravilom in prodajo izdelkov iz druge roke.

Z znižanjem, ničnim davkom na dodano vrednost ali pomembnimi davčnimi olajšavami (brez zahtevnih administrativnih postopkov) za storitve predelave in popravil ter prodajo blaga "iz druge roke" bi se ne le izboljšala kakovost okolja in učinkovitost izrabe virov, temveč tudi spodbudili lokalno ustvarjanje novih, zelenih delovnih mest.

"Centri, kot je Knof, pozitivno vplivajo na lokalno gospodarstvo in zaposlitve. Poleg tega pa prispevajo k oživiljanju starih mestnih jeder, skrbi za materialno dediščino in spodbujanju trajnostnega turizma,"

Mojca Žganec Metelko, zavod Knof

Pobudo pripravile in prve podpisale:

Mojca Žganec Metelko, direktorica, Zavod KNOF so.p.
Živa Kavka Gobbo, predsednica, Focus, društvo za sonaraven razvoj
Živa Lopatič, direktorica, Zavod za pravično trgovino, 3MUHE
Urša Zgozdnik, predsednica, Ekologi brez meja



OBLEKA NAREDI ČLOVEKA

Projekt Obleka naredi človeka

Globalna tekstilna industrija letno proizvede 150 milijard kosov oblačil in ustvari 93 milijonov ton odpadkov. A samo 1 % vsega tekstila, ki ga uporabimo za oblačila, se reciklira. Tudi v Sloveniji se srečujemo s tem problemom. Kljub temu da se veliko tekstila odda v zabojnike za tekstil, izmenja na izmenjevalnicah, se odda v humanitarne namene in proda v trgovinah iz druge roke, ga še vedno veliko konča v zabojnikih za komunalne odpadke, na odlagališčih ali v sežigalnicah. V Sloveniji nevladne organizacije že več let opozarjamo na prekomerno potrošnjo oblačil. Nimamo pa točnih podatkov o tem, koliko oblačil v Slovenijo pride, se jih proizvede tu in koliko odpadka dejansko nastane.

Prva ocena je nastala na podlagi izvedene raziskave, katere namen je bil pridobiti čim bolj natančne podatke o stanju na področju (odpadnih) oblačil v Sloveniji. V raziskavo smo vključili vse deležnike, ki s svojim delovanjem vplivajo na količine odpadnih oblačil: posameznike, komunalna podjetja, proizvajalce, trgovce z novimi in rabljenimi oblačili, zbiralce odpadkov in zbiralce rabljenih oblačil.

Ocenjujemo, da smo v Sloveniji leta 2019 zavrgli **25.079 ton oblačil oz. 12,3 kg na prebivalca**. Razloge za tako velike količine zavrženih oblačil smo iskali med slovenskimi potrošniki. Na vprašalnik je odgovorilo več kot 1300 posameznikov, ki so kot glavni razlog navedli neuporabnost oblačila (poškodovana oblačila). Razlog, da oblačila hitreje kot v preteklosti postanejo sprana, raztrgana ali

spremenijo obliko, je v slabi kakovosti materialov oblačil iz trgovin s hitro modo. Teh je tudi v Sloveniji vedno več, kar potrjujejo tudi številke količin uvoženih oblačil.

Učinkovita zaviralca hitre mode sta pametna potrošnja in ponovna uporaba, a se ti trendi v Sloveniji še niso prijeli dovolj širše, da bi lahko zaustavili naraščanje količin odpadnih oblačil. Delež prodaje rabljenih oblačil v letu 2019 znaša le 0,62 %, še nižji pa je delež izposoje oblačil.

Raziskava je pokazala tudi, da je cena eden glavnih razlogov, zakaj ne posegamo po oblačilih iz materialov z ekološkim certifikatom. A to ni edini razlog — potrošniki nimajo zadostnih informacij in nekateri takšnim certifikatom niti ne zaupajo.

Zato nosilci projekta pozivamo k sistemskim spremembam, ki bodo spodbudile ponudbo kakovostnejših oblačil z manjšim negativnim vplivom na okolje in družbo ter prispevale k zmanjšanju količin odpadnih oblačil. S ciljem spodbujanja ponovne uporabe smo pripravili pobudo za znižanje davčne stopnje na storitve in izdelke, ki ponovno rabo udeležujejo – popravila, nadgradnja (upcycling), predelava, prodaja izdelkov iz druge roke.

Skupaj s sledilci smo na družbenih omrežjih Obleka naredi človeka ugotovili, da posedujemo veliko več oblačil kot si predstavljamo. Večino tistih, ki smo omare odprli in svoje cunje prešteli, nas je presenetilo predvsem število kosov

spodnjega perila. **V povprečju imamo 29 spodnjic, nekaj več kot 8 nedrčkov, 21 kosov športnih oblačil, 5 kavbojk in 6 kopalk.** Trenutno pa še vedno štejemo nogavice in promocijske majice. So pa te mini raziskave pokazale tudi, da odsluženim oblačilom rajši poiščemo nov namen uporabe (podarimo, zamenjamo, popravimo, prodamo ...) kot pa da bi jih zavrgli. In prav te prakse bomo še naprej spodbujali na vzpostavljenem Instagram profilu in Facebook strani **@OblekaNarediČloveka**.

Projekt Obleka naredi človeka v ospredje postavlja izzive tekstilne industrije ter njenega vpliva na ljudi in okolje. S pridobivanjem novih podatkov, ozaveščanjem in krepitvijo zavezništva med akterji, ki se ukvarjajo s to problematiko, želi doseči preobrazbo potrošnikov v uporabnike in odločevalce spodbuditi k sprejemanju ustreznih politik in ukrepov.

Trajanje projekta: 1. 9. 2020 do 31. 1. 2022

www.pravicna-trgovina.si

Partnerice projekta smo Zavod za pravično trgovino, 3MUHE, Ekologi brez meja in Focus, društvo za sonaraven razvoj.

Projekt financira Active Citizens Fund – Slovenija.